

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
Vliv rozvodu rodičů na osobnost mladých žen

Tereza Novobilská

Prohlášení studenta: Tereza Novobilská

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracoval(a) samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal(a), uvádím v seznamu použité literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 16. 4. 2024

Tereza Novobilská

Poděkování

Děkuji Mgr. Vladu Balabanovi Ph.D., za odborné vedení mé závěrečné práce, poskytování velkého množství cenných rad a materiálových podkladů k práci. Dále bych chtěla poděkovat čtyřem respondentkám, které se aktivně a s ochotou zapojily do praktické části této práce, především prostřednictvím poskytnutí osobních a zároveň i velmi podnětných informací k výzkumu.

Anotace

Jméno a příjmení:	Tereza Novobilská
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Vlado Balaban, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Vliv rozvodu rodičů na osobnost mladých žen
Název v angličtině:	Parents' divorce impact on personalities of young women
Zvolený typ práce:	Bakalářská práce
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá vlivem rozvodu rodičů na osobnost mladých žen, přesněji na ženy ve věku 21 a 22 let. V teoretické části se kromě rodiny a rodičovství, věnujeme také významu partnerství, manželství a jednotlivým rolím v rodině. Neopomeneme ani rozvod, jeho příčiny a vlivy na jedince. V poslední řadě budou zmíněny formy péče o děti po rozvodu. V praktické části je cílem zjistit, jakým způsobem rozvod rodičů ovlivnil osobnost zkoumaných žen, jeho vliv na psychické zdraví, vztahy s jedinci v rodině i mimo ni, újmy, zátěže a emoce související s rozvodovou situací. To vše prostřednictvím rozhovorů se čtyřmi respondentkami. V závěru pak probíhá analýza těchto rozhovorů a přiblížení postojů respondentů, které zaujímají k této problematice.
Klíčová slova:	Rodina, rodičovství, manželství, rozvod, vliv

Anotace v anglickém jazyce	The bachelor's thesis deals with the influence of parental divorce on the personality of young women, more precisely on women aged 21 and 22. In the theoretical part, besides family and parenting, the importance of partnership and marriage and individual roles in the family are also discussed. We will not forget divorce, its causes and effects on the individual and, last but not least, the forms of childcare after divorce. In the practical part, the aim is to find out how parental divorce has affected the personality of the women involved in the study, its impact on mental health, relationships with individuals within and outside the family, and the harms, burdens and emotions associated with divorce. This was done through interviews with four female respondents. The study then concludes with an analysis of these interviews and an approach to the respondents' perspectives on the issue.
Klíčová slova v anglickém jazyce:	Family, parenting, marriage, divorce, impact
Přílohy vázané k práci:	Příloha č.1: Struktura rozhovoru – soubor použitých otázek při výzkumu
Rozsah práce:	55 st.
Jazyk práce:	Čeština

Obsah

Úvod.....	8
I Teoretická část	10
1 Rodina	10
1.1 Pojetí rodiny	10
1.1.1 Funkce a typy rodiny	11
1.2 Rodičovství	12
1.2.1 Výchova dítěte	13
1.3 Rodinné vazby a role	14
1.3.1 Role matky	14
1.3.2 Role otce	15
1.3.3 Sourozenecké vztahy.....	16
2 Manželství a jeho rozvod	17
2.1 Partnerský vztah.....	17
2.1.1 Poradenství a rodinné mediace.....	17
2.2 Rozvod manželství.....	19
2.2.1 Oznámení rozvodu dětem.....	20
3 Příčiny a vlivy rozvodu	21
3.1 Nejčastější projevy vlivu rozvodu rodičů na dítě	22
3.1.1 Reakce dětí na rozvod v určitém věku	23
3.2 Formy péče o děti po rozvodu	24
3.2.1 Výlučná péče matky	25
3.2.2 Střídavá péče	26
II Empirická část.....	27
4 Metodika bakalářské práce	27
4.1 Výzkumná strategie.....	27
4.2 Cíl výzkumu	27

4.3 Výzkumný vzorek	27
4.4 Design výzkumu	28
4.5 Metoda analýzy dat	29
4.6 Charakteristiky respondentů	29
5 Analýza a interpretace výsledků šetření	33
5.1 Interpretace a analýza dat	33
Diskuze	44
Závěr	49
Použitá literatura	51
Seznam tabulek	54
Seznam příloh	55

Úvod

Snad každý z nás má ve svém okolí alespoň pár jedinců, kteří se ve svém dosavadním životě setkali s rozvodem, ať už zde byli dětmi rozvádějících se rodičů, popřípadě se oni sami rozváděli. I přesto, že je tato nepříjemná událost velmi častou, tak ji bezpochyby můžeme zařadit mezi jednu z nejnáročnějších a nejvíce negativně ovlivňujících situací v životě člověka. Nejen, že tato událost zanechává jisté šrámy na rozvádějících se partnerech, blízké rodině a příbuzných, ale především se pak obvykle hluboce podepíše na nejmladších členech rodiny, tedy dětech. Právě ty jsou často těmi osobami, které rozvod rodičů nesou vůbec nejhůře. Výjimkou není nespočet problémů a vnitřních konfliktů dítěte, které jsou spojeny s vyrovnáváním se s touto událostí. Tak jako rozvod rodičů zasahuje emocionální rovnováhu dítěte, má také významnou působnost na jeho celkový psychický i sociální vývoj. Negativní odraz dále hledáme ve změně výchovného působení rodičů na dítě i celkovém ekonomickém zasažení rodiny. Kromě toho pak sledujeme spousty problémových, potažmo velmi konfliktních a nedůvěrných vztahů dítěte s vlastními rodiči, které bývají velmi těžce napravitelné. Prozatím jsme zmínili pouze negativní dopady rozvodu rodičů na dítě, nicméně i přesto, že by tomu málokdo věřil, můžeme na rozvodu spatřovat i jistá pozitiva. Ať už si člověk poznamenaný touto situací dovede vážít jakýchkoliv kladných vztahů ve své rodině, popřípadě si z rozvodu nese jistá ponaučení do svého budoucího života. Celkově lze tedy hovořit o velkém významu vlivu rozvodu rodičů na osobnost jedince, kterému se bude tato bakalářská práce věnovat.

Hlavním cílem práce bude zjistit, jaký vliv na osobnost mladých žen měl rozvod rodičů. Dílčím cílem pak náhled do rozvodové situace rodiny a porozumění možným vlivům rozvodu rodičů na dítě.

V teoretické části se v první kapitole budeme věnovat obecnému významu rodiny, zmíníme její hlavní funkce a typy, dále se zaměříme na rodičovství, výchovu a neopomeneme ani důležitost a význam rodinných rolí. Druhá kapitola se bude zabírat manželstvím, se kterým úzce souvisí partnerství. Seznámíme se s důležitostmi využití různých druhů poradenských služeb a podíváme se na rozvod jako takový. Také nezapomeneme zmínit důležitost a vhodný postup oznámení rozvodu dětem. Ve třetí a zároveň tak i poslední kapitole zmíníme příčiny, vlivy rozvodu i nejčastější reakce dětí na tuto velmi nepříjemnou událost. Ke konci kapitoly se budeme zabývat dvěma formami péče o děti po rozvodu, kterými budou střídavá péče a výlučná péče matky.

Část empirická bude založena na kvalitativním šetření prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se čtyřmi respondentkami ve věku 21 a 22 let. U těchto respondentek budeme zjišťovat pociťované vlivy rozvodu rodičů na jejich osobnost. Specifická typizace respondentů byla zvolena s ohledem na jejich co nejvyšší vzájemnou podobnost. Následná analýza jednotlivých případů je založena na individuálních zkušenostech respondentů, vnímaných pocitech a zážitcích, které si ženy odnášejí z rozvádějící se rodiny.

Motivací pro tento výzkum je především poznání, uvědomění a zamyšlení se nad tématem rozvodu a jeho širokoúhlého vlivu nejen na děti, ale i na dospělé osoby. Rozvod zde bude zkoumán především z hlediska vlivů, nicméně bezpochyby lze nalézat i spousty jiných a zajímavých faktorů, které mohou potvrdit, vyvrátit a následně rozšířit závěry této práce.

I Teoretická část

1 Rodina

V kapitole o rodině se budeme zabývat obecným a současným pojetím rodiny, společně s jejím významem pro jednotlivé členy. Také zmíníme, proč je rodina a společný domov natolik důležitý a nastíníme, s jakými problémy se dnes rodina potýká. Neopomeneme ani její základní typy a funkce, podíváme se na význam rodičovství a důležitosti výchovy. V závěrečné části kapitoly si rozebereme význam matčiny, otcovy a sourozeneckých rolí v životě dítěte.

1.1 Pojetí rodiny

O rodině můžeme hovořit jako o nepostradatelné a nenahraditelné instituci pro dospělé, a ještě o krok významnější instituci pro děti. Působí totiž jako velmi významný socializační prvek, prostřednictvím kterého se její hodnoty předávají po další generace. Pojetí rodiny se mění s dobou, ve které se nacházíme. Po Druhé světové válce jsme zaznamenali velký nárůst jak sňatečnosti, tak i porodnosti. Dnes je však situace poněkud jiná a její definice je náročná. Čím dál méně se setkáváme s rodinou, kde žijí lidé v manželském svazku, a naopak přibývá těch, pro které kritérium manželského soužití není podmínkou. Mimo manželství se dnes rodí zhruba třetina dětí, což však nemusí být překážkou v jejich spokojenosti v rodinném životě (Kraus, 2014, s. 79-80). Proto je také obecná charakteristika rodiny značně proměnlivá. V současnosti můžeme za obecnou charakteristiku pokládat rodinné soužití lidí, se základem hluboké citové vazby, která nám dává pocit bezpečí a jistoty. Často si také rodinu pojmenováváme jako základní jednotku společnosti, která se přizpůsobuje nejrůznějším životním okolnostem, plní své funkce a úkoly s ní spojené (Vránová, Toth, Palšćáková a Kroutilová, 2021, s. 18).

Rodina je utvářena civilizační kulturou a společností, ve které se nachází. A právě ta nastavuje určité hodnoty a zájmy, které každou rodinu dělají výjimečnou (Gradková, 2019, s. 5). V dnešní době zkrátka těžko najdeme společnost, ve které by rodina nefigurovala jako její základní článek. Také je vůbec první společenskou jednotkou, se kterou se dítě setkává, nastavuje mu podmínky a hranice bytí, určuje hodnoty a vztahy k ostatním členům společnosti a pomocí ní také získává důležité vzorce, ze kterých se vytváří lidská osobnost. Tomu všemu můžeme říkat osvojování si důležitých sociálních dovedností, ze kterých bude dítě čerpat v celém zbytku svého života a následně pak rozdávat tento model po další generace (Matoušek, 2003, s. 9-10). Už třeba samotný význam a hodnoty manželského svazku jsou na ústupu, zkrátka se dnes snažíme nalézat jiné, alternativní formy společného

soužití, které člověku lépe poskytnou pocit spokojenosti s ohledem na jeho aktuální potřeby. A stejně tak, jako prochází proměnou společenské podmínky, se mění i celá struktura a forma rodinného soužití (Kraus, 2023, s. 9).

V každém období, kterým si rodina prochází, jsou na její členy kladeny určité nároky. Na druhou stranu jim tato období i určité věci poskytují. To vše záleží na typických problémech daného doby a na tom, jak se s nimi společně rodina umí vypořádávat (Matoušek a Palzarová, 2014, s. 38). V dnešní době se obrovskou rychlostí zvyšují nároky a tlaky, které jsou s rodinou spojeny. Ať už se jedná o dospělé v zaměstnání, děti ve škole, tak i neskutečný počet informací, se kterými musíme umět nakládat. A právě díky těmto nárokům společnosti některé rodiny doslova selhávají, rozpadají se, popřípadě se ocitají na pokraji tísnivé sociální situace. Zkrátka nedokážou svým členům přinést pocit bezpečí a milování, který je pro ně tak důležitý (Herman, 2008, s. 104-105). Kromě úbytku společně stráveného času rodiny a vlivů, které přišly s nedávnou pandemií, se dnes rodiny potýkají s problémy v oblasti bydlení. Tomuto problému dnes čelí až 2 miliony mladých lidí (Kraus, 2023, s. 15-17).

K rodině tak bezesporu patří domov. Ten vyobrazuje místo, kde se všichni členové cítí bezpečně, každý se zde může chovat tak, jaký doopravdy je, a především jsou zde lidé, na které můžeme mít spoleh (Herman, 2008, s. 144). Dnes je společné bydlení snad ještě významnější, než tomu bylo v dobách minulých. To zkrátka proto, že v dnešní moderní době, kdy každý čím dál víc klade důraz na to, aby před ostatními lidmi vypadal co nejlépe, je právě domov místem, kde se projevuje ta pravá rodinná intimita a lidé jsou zde schopni odhodit masku, která jim na veřejnosti brání ve spontánnosti. To vše z něj dělá ustálené a chráněné prostředí (Matoušek, 2003, s. 11).

1.1.1 Funkce a typy rodiny

Když se budeme bavit o funkční rodině, tak se bude jednat o takovou rodinu, ve které jsou jasně vymezeny kompetence všech jejích členů, disponují dobrou komunikací a kooperací, dokážou vnímat potřeby každého z jedinců a efektivně řešit neobvyklé situace (Matoušek, 2003, s. 150-151). Další pojem, který souvisí s funkčností rodiny, je její dysfunkce. Zde se jedná o rodinu, která část svých potřebných funkcí nezvládá, navzdory tomu však nepatří mezi rodinu ohroženou. Rodina, která není schopna naplnit ani základní funkce, čímž ohrožuje jednotlivé členy a zamezuje jim v kladném socializačním vývoji, se nazývá rodina afunkční (Kraus, 2014, s. 80).

Podle Krause (2014, s. 81-83) se parametry funkčnosti rodiny opírají o naplňování jednotlivých funkcí. Tou první funkcí, kterou by měla disponovat každá rodina, je funkce sociálně-ekonomická. Ta má na starost zapojení člověka do pracovního procesu a s ním také spojenou spotřebu každého ze členů domácnosti, na níž je závislá tržní ekonomika. Další funkce je pečovatelská, tedy ta, která je schopna svým členům obstarat základní zdravotní, hygienické a biologické potřeby. Funkcí, která se z velké části dotýká pocitu bezpečí a jistoty, je funkce emocionální. Jednoznačně tuto funkci můžeme považovat za stěžejní nejen pro děti, ale i pro dospělé členy rodin. V neposlední řadě nesmíme opomenout socializačně-výchovnou funkci, která se stará o osvojování si základních lidských návyků a vzorců chování nejen z rodiny, ale i z celé společnosti. Společně strávený volný čas a vhodnou zábavu můžeme přisuzovat funkci relaxační a zábavné. Poslední funkcí rodiny je funkce biologicko-reprodukční. Ta se opírá jak o celou společnost, tak i o jednotlivé členy rodiny, protože všichni tito lidé pak společně utvářejí reprodukční základnu celé naší společnosti.

Kromě funkcí, se dále setkáváme i s různými typy rodin. Pojmem nukleární rodina myslíme takovou rodinu, jejíž členové jsou rodiče a děti. V případě, kdy se tato rodina rozroste o další, tedy vzdálenější členy rodiny, jako jsou tety, strýcové, či prarodiče, tak se jedná o rodinu rozšířenou. Rodina orientační se nachází tam, kde člověk vyrůstá. A rodinu, kterou si v průběhu života vytváříme se svým partnerem, nazýváme rodinou prokreační (Kraus, 2014, s. 80).

1.2 Rodičovství

„Dobré rodičovství má být milující, pečující, bezpečné, stálé, ochraňující a podpůrné. Je úhelným kamenem zdravého vývoje dítěte.“
(Pughe a Philpot, 2007 cit. podle Matoušek a Palzarová, 2014, s. 46)

Jednou ze základních lidských potřeb je dobré rodinné zázemí, ze kterého následně čerpáme veškeré modely vztahů a umění řešit krize. Tomu všemu nás učí dvě hlavní sociální role našeho života, kterými jsou matka a otec (Halda, 2020, s. 110). A právě tito dva nám poskytují pocit neohrožení a dodávají nám důležitou potřebu být někým milován (Herman, 2008, s. 13). Zkrátka se rodičovství zaobírá plněním veškerých dětských potřeb, aniž by dítě bylo nějak znevýhodněno či ohrožováno. Tyto vlivy, které dítě nasává v průběhu dětství, se pak odráží v jeho budoucí prokreační rodině (Matoušek a Palzarová, 2014, s. 18).

Rodičovské pouto můžeme nadřazovat poutu partnerskému, jelikož ono biologické rodičovství nejsme schopni nahradit, a na rozdíl od partnerského pouta je trvalé (Matoušek a Palzarová, 2014, s. 13).

Pro mnohé rodiče je narození potomka jeden z velmi důležitých, ne-li tím nejdůležitějším milníkem v životě. To proto, že rodičovství je zkrátka závazkem na celý život (Vránová aj., 2021, s. 18). Po narození dítěte odchází intimní partnerský život ženy a muže do ústraní, jelikož se veškerý čas a potřeby začínají orientovat na potřeby nově narozeného miminka. To platí především u matek. Otcové jsou často přesunuti do pozadí partnerčina zájmu. Žena o tomto čase očekává velkou podporu přicházející právě od svého muže, ať už v oblasti jejího psychického stavu, tak při péči o potomka. Nově vzniklá situace tak tvoří páru velmi odlišný ráz manželství (Matoušek, 2003, s. 69).

V poslední době postupně stoupají nároky na ženu v kontextu jejího zaměstnání. Však také můžeme potvrdit, že dnešní ženy mívají děti běžně okolo 30 let. Klesá rodičovská zodpovědnost a postupně se mísí všechny rodinné role. K rodičovství dnes bezesporu patří otec i matka, jejichž vzájemný podíl na výchově je velkou výhodou z hlediska osvojování si veškerých vzorců chování (Vránová aj., 2021, s. 19-51). Právě tito dva jsou dnes pokládáni za rovnocenné rodiče, kteří spolupracují jak při výchově dětí, tak i při vedení domácnosti (Matoušek a Palzarová, 2014, s. 101).

V obecné rovině můžeme hovořit o nejlepším rodičovství jako takovém, kterého se dosáhne skrze rodičovské instinkty a intuice. Dítě tak postupně samo pochopí, co konkrétně po něm matka s otcem chtějí. Velmi podstatné je pak také to, když to sami dělají (Halda, 2020, s. 78).

1.2.1 Výchova dítěte

Dříve byla výchova dětí přesouvána doslova na druhou kolej. Rodiče se zabývali především prací a neměli tolik času se věnovat svým potomkům. Proto se většina dětí vychovala „samostatně“, pomocí starších sourozenců, kdy napodobovali modely chování celé své rodiny. Na druhou stranu, na dnešní výchovu se klade obrovský důraz, s níž se pojí i velká příprava na rodičovskou roli. I proto je dnešní výchova o mnoho náročnější, než tomu bývalo v časech minulých. Zabýváme se samostatně každým dítětem a jeho emoční stabilitou, dbáme na hloubku rodinných vztahů, obohacující vzdělání, koníčky a celkově i dobrý osobní rozvoj. Neustále máme přehled o tom, kde se naše ratolesti nacházejí a jsme si dobře vědomi nebezpečí, které jim může hrozit (Kovářová, Mertin a Hermanová, 2022, s. 22).

Tou nejzákladnější potřebou nejen malých dětí, ale i nás dospělých, je pocit bezpečí a jistoty, který je utvářen důvěrným vztahem. V případě, kdy jsou děti nedostatečně syceny láskyplnou péčí, pociťují nedostatek důvěry nejen ke svým rodičům, ale i k lidem z okolí. Aniž bychom si to uvědomovali, tak získané podněty a citlivost jsou každému dítěti nejvíce

vtiskovány do 6. roku života, v té době se totiž utváří až 85 % osobnosti člověka (Herman, 2008, s. 88-157). Ještě o kousek důležitějšími, jsou pak první 3 roky, prostřednictvím kterých děti načerpávají základ pro celý zbytek života (Herman, 2021, s. 82).

Nejen, že rodiče naučí dítě nahlížet samo na sebe, ale především ho také učí dívat se na druhé. Tato problematika je velmi významná v chování k protějšimu pohlaví, ať už se jedná o jakoukoliv generaci. To se také týká přerozdělování moci v původní rodině, jejíž nastavení pak člověk očekává i u své nově založené rodiny (Matoušek, 2003, s. 63). Postoje, které rodiče uznávají a to, jak se k sobě a ostatním lidem chovají, čemu věří a nevěří, se pro děti stává jakousi normou (Halda, 2020, s. 24).

1.3 Rodinné vazby a role

Již od pradávna jsou děti závislé na svých rodičích a jejich vazbě k nim, bez této vazby by dítě nejen nedokázalo naplňovat své základní potřeby, ale výrazně by se zmenšovala jeho šance na přežití (Matoušek a kol., 2015, s. 13). Vazba k jednomu rodiči, silně souvisí s vazbou k rodiči druhému. Tyto vazby se vzájemně ovlivňují a dítě je na nich prakticky závislé. Dítě zkrátka pro svůj ideální vývoj potřebuje vazbu k matce i k otci. Je velmi podstatné, aby tam, kde dítě cítí pozitivní emoční vazbu ke své matce, ho tato vazba neomezovala v pozitivní vazbě k otci a naopak. To je příklad, se kterým se setkáváme především v situaci, kdy se rodiče rozvádějí (Gjuričová, Kocourková a Koutek, 2000, s. 38).

S vazbou, kterou si děti vytvoří vůči svým rodičům, je také spojena bezpodmínečná rodičovská láska, protože *„Děti, které zažívají bezpodmínečnou lásku rodičů, v sobě pěstují pocit bezpečí a klidu. Děti, které zažívají podmíněnou lásku, v sobě pěstují pocit strachu a nejistoty.“* Zkrátka by rodiče neměli omezit dokazování lásky svým dětem jen na případy, kdy si ji zaslouží. Rodičovskou přízeň by děti měly cítit vždy a za jakýchkoliv okolností, jelikož se v nich buduje důvěra a také jsou milovány takové, jaké jsou (Černý a Grofová, 2017, s. 75).

1.3.1 Role matky

V prvé řadě můžeme hovořit o tom, že vazbu k otci si musíme v průběhu dětství vybudovat, proto je i možné otcovskou roli nahradit někým jiným. Zatímco vazbu k matce máme vrozenou a je pro nás nenahraditelná (Halda, 2020, s. 15). Dítě je nejcitlivější na matčinu přítomnost zhruba od půl do jednoho roku života, tehdy její blízkost potřebuje nejvíce ze všech období, která ho v životě čekají (Herman, 2008, s. 91). Autor Jiří Halda (2020, s. 58) dokonce prezentuje mateřskou péči, jako základ života každého člověka.

Ten nejdůvěrnější vztah, se kterým se v přírodě setkáme, je právě ten mezi matkou a malým dítětem. Již jsme zmínili, že matka je zkrátka nenahraditelná, proto i důvěra mezi těmito dvěma stvořeními je natolik silná. Matka tvoří v dítěti důvěru nejen k sobě, ale také si její potomek vytváří a buduje vztah sám k sobě, následně pak i ke svému okolí. Když se nepodaří předat dostatečné množství důvěry, tak si dítě často do života odnáší pocity viny a pochybnosti samo v sebe. Autor Herman (2008, s. 18) tak odkazuje na tři veledůležité důkazy jistoty, které se taktéž pojí s projevem matčiny důvěry. Těmi jistotami jsou láskyplná péče, něha a pohlazení.

Výchova matek se ukazuje jako chápající a s přijetím za každých podmínek. Proto má tedy téměř každá matka ráda své dítě už jen proto, že zkrátka je (Herman, 2021, s. 215).

V dnešní době, se již častěji setkáváme s tím, že čím dál více matek se hrne do pracovního procesu a svou roli hlavní pečovatelky o dítě ponechávají mužům. Proto můžeme hovořit o tom, že jsou si tyto dvě role čím dál více rovné. Veškerou mužskou iniciativu by matky měly, pokud možno, přijímat a dávat otcům prostor pro realizaci ve výchově a čase stráveném s jejich dětmi. S tím souvisí i umožnění otcům vstupovat do výchovy a starání se o dítě. Tím se bude postupně utvářet vztah mezi otcem a dítětem a do budoucna budou tito dva vědět, co od sebe očekávat (Kovářová aj., 2022, s. 185-186).

1.3.2 Role otce

Ačkoliv matky tráví s dětmi od narození více času, děti jsou na jejich péči závislé, často tohle tvrzení neznamená, že by role otce měla být více či méně upozaďována. Už jen proto, že doba, kterou dítě s otcem stráví, se následně může odrazit v jejich společném vztahu a jeho kvalitě. Na rozdíl od citově založených matek, je otcova výchova mnohem více nezávislá a orientující se na autonomii dítěte. Také dětem nastavuje pevný řád a pravidla, podle kterých se má dítě chovat. Na druhou stranu jsou otcové ve výchovných rolích více dobrodružní a umí dítěti zprostředkovat velký kus zábavy (Kovářová aj., 2022, s. 7-175).

Pouto a respekt, které si dítě tvoří ke svým rodičům, především pak k matce, vede přes otcův respekt k matce, a i ten matčin k otci. To proto, že se zde opět setkáváme s rodinným vzorem a dítě tak získává lepší citovou závislost k matce, když právě ona bývá otcem uznávána a respektována (Halda, 2020, s. 54).

Ať už se od počátku v rodině udává cokoli, každé dítě potřebuje pro svůj vývoj mužský vzor. V případech, kdy tento vzor nemůže být dítěti dopřán od svého vlastního otce, ho může nahradit zkrátka kterákoliv jiná mužská role. Protože jak jsme si již dříve zmínili, otec může být nahrazen například jiným partnerem matky, strejdou, nebo i učitelem. Otcové jsou pro své

děti mostem sebedůvěry. Neustále své děti hodnotí za každou vykonanou aktivitu a díky tomuto hodnocení si dítě utváří přehled o tom, co je dobré, či nikoliv (Halda, 2020, s. 60- 103).

1.3.3 Sourozenecké vztahy

Velmi významnou roli hrají při vývoji dětí sourozenci. Mohli bychom se domnívat, že všechny děti, které vyrůstají v téže rodině, budou mít totožné podmínky, ale omyl je pravdou. První narozené dítě má plnou pozornost rodičů a na rozdíl od dalších sourozenců, má své rodiče takřkajíc samo pro sebe. Při narození mladšího sourozence se najednou veškerá pozornost přesune právě k němu, starší sourozenec se tak může cítit odstrčen, nemilován a často se u něj projevují úzkostné stavy, vedoucí až k poruchám chování (Pinquart a Silberstein, 2005 cit. podle Matoušek a Palzarová, 2014, s. 73). Se stoupajícím počtem dětí v rodině tak tedy pochopitelně klesá míra individuální pozornosti rodičů (Matoušek a Palzarová, 2014, s. 73).

Podle autora Jiřího Haldy (2020, s. 60-83), je sourozenecký vztah tím stěžejním v kvalitě a navazování dalších vztahů do budoucna. A nejen do budoucna, již od malička se sourozenci učí dělit o vše, o rodiče, místo, ale i o hračky. Zde je pak na rodičích, jaká pravidla dětem nastaví, a jak budou zasahovat do případných sourozeneckých konfliktů. Rozhodně jsou si sourozenci velmi přínosní, ať už se jedná o vzájemnou imunizaci, posilování, obhajobu svého místa, či posilování intimního vztahu.

Jedinácci nebo prvorozené děti jsou závislé na učení od svých rodičů, od dospělých lidí. Toto učení je mnohem náročnější než v případech, kdy má malé dítě možnost učit se od svého sourozence, který je jen o něco málo starší. A nejde pouze o učení, ale také o nápodobu v běžných činnostech, mezi které řadíme i dětskou hru (Halda, 2020, s. 79-80).

Zde můžeme vidět, nakolik je důležité mít sourozence, což se taky velmi často ukazuje v rozvodových situacích, kdy právě sourozenci jsou ti, kteří spolu drží a vzájemně se podporují. Sám prof. Matějček hovoří o nespravedlnosti nemít sourozence (Halda, 2020, s. 82).

Na druhou stranu se děti v nově vzniklých rodinách často setkávají s novými sourozenci. Které jim do rodiny přinesl nový vztah vlastního rodiče. Tito nově nabytí sourozenci, bývají dětmi emocionálně vzdálenějšími, výjimkou pak nejsou ani vzájemné konfliktní vztahy (Ganong a Coleman, 2017, s. 196).

2 Manželství a jeho rozvod

V kapitole o manželství a jeho rozvodu se budeme soustředit na význam a vznik partnerského vztahu. Osvojíme si jisté druhy odborných služeb, které mohou být celé rodině nápomocné při řešení a vyrovnávání se s rozvodovou situací. V závěru kapitoly se pak seznámíme s rozvodem manželství a ukážeme si vhodný postup oznámení rozvodu dětem.

2.1 Partnerský vztah

Dříve, než partneři založí rodinu, tak ve většině případech tomu předchází určitý vznik a vývoj jejich vzájemného partnerského vztahu. Ten je založen na určité míře sociální a fyzické vyzrálosti obou partnerů. Velkou roli zde hraje vzájemná atraktivita. Muži se především zaobírají vzhledem ženy, prostřednictvím kterého v sobě uchovávají vizi početí zdravého potomstva. U žen je atraktivnost podmíněna spíše společenskému postavení muže, což zase evokuje jakousi zdatnost ve starosti o ženu a dítě (Hewstone a Stroebe, 2006 cit. podle Matoušek a kol., 2015, s. 16-17).

S partnerstvím se pojí jistá očekávání, se kterými se obvykle vstupuje do vztahu. Pokud se tato očekávání muže a ženy diametrálně odlišují, je velice pravděpodobné, že zde brzy nastane nesoulad a partnerství bude mít velice konfliktní ráz. Rozlišujeme takzvaně vědomá a nevědomá očekávání. Ta vědomá jsme schopni vnímat hned od počátku vztahu s tím, že zkrátka víme, za čím si jdeme. Naopak ta nevědomá vyplývají na povrch až po nějaké době vztahu a zároveň se ukazují jako ta problémová, jsou to například vtisky, které si neseme z rodin (Matoušek, 2003, s. 58). Velmi často se setkáváme se skutečností, kdy si partneři volí svého protějška velmi osobnostně podobného svému rodiči opačného pohlaví. Je tomu tak především proto, že obvykle se vzory partnerského vztahu z původní rodiny přenášejí do partnerských vztahů, které lidé v dospělosti sami zakládají. To vše pak přináší jistá úskalí, ale na druhou stranu i kladů, například když se od dětství učíme, jak s člověkem podobné osobnosti pracovat (Matoušek a Palzarová, 2014, s. 68).

2.1.1 Poradenství a rodinné mediace

S ohledem na rozvodové situace rodin, je nezbytné zmínit jisté formy pomoci, které mohou jak partneři, tak i celé rodiny vyhledávat v moment, kdy si procházejí touto náročnou životní zkouškou.

Důležitou součástí rozvodové problematiky je bezpochyby primární prevence. Tento stupeň prevence je dostupný celé společnosti a spadá do osvětové a výchovné činnosti. Dále zabíhá do celkového vývoje lidské osobnosti, zaobírá se jeho vědomostmi, pracuje

s intelektem a také se dotýká mravní a citové stránky osobnosti člověka (Matějček a Dytrych, 1994, s. 207).

V dnešní době můžeme vyhledat spousty odborných služeb, pomáhajících v konfliktních situacích rodiny. Řadíme zde například sociální poradenství, terapie, mediace, psychologickou pomoc, family coaching i nejrůznější druhy webinářů a kurzů pro rodiče (Vránová aj., 2021, s. 4).

Jedna z pomocí, kterou lidé v rozvodové situaci mohou vyhledávat, je poradenská činnost. K návštěvě tohoto typu pomoci se klienti většinou rozhodnou sami a z 50 % jsou iniciátorkami ženy. Rozhodnutí o vyžití služeb poradenství nemusí být pouze ze strany klientů, ale také se setkáváme s doporučením ze strany Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, soudu, či jiných institucí (Matoušek a kol., 2015, s. 145). Poradenské služby v oblasti rozvodové a porozvodové problematiky jsou typem poradenství, věnujícím se všem úkonům, na kterých se manželé nedokáží sami dohodnout. Jedná se tedy o péči o děti, přípravu dětí na rozvod i vzájemnou spolupráci. Veškeré druhy poradenství pak mohou být poskytovány jak ve skupině, tak i individuálně (Gradková, 2019, s. 71-74).

V rukou Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, soudu i oddělení sociální péče o děti, je ukládání účasti na rodinných a manželských terapiích, což je jedna z dalších forem pomoci. Zde se jedná o terapii, která napomáhá manželským párům i partnerským soužitím v jejich společném souladu. Terapie rodinná se pak věnuje celé rodině najednou, včetně dětí. Výjimkou však nejsou ani sezení, která se uskutečňují jen s některými členy rodiny. Za hlavní problém zde pokládáme rodinu s celým jejím rodinným systémem (Novák, 2013, s. 153).

Dalším typem pomoci jsou rodinné mediace. Kromě toho, že jsou mediace zcela dobrovolné, tak mezi jejich hlavní principy patří důvěrnost. Důvěrný vztah tvoří mediátor s klienty a bez jejich souhlasu by se žádné informace o rodině neměl dozvědět nikdo jiný. Jedním z cílů je možnost říci svůj pohled na věc, také vzájemné vyslechnutí druhé strany a zvážení argumentů souvisejících s budoucí péčí o děti. Kromě toho, že klienti mohou vylepšit své vzájemné interakce a získat větší míru porozumění v oblasti dané problematiky, může také vzniknout jak ústní, tak i písemná vzájemná dohoda. Mediátor nenutí strany k uzavření dohody, a už vůbec za ně nerozhoduje v žádných ohledech týkajících se sporu, naopak je vede k drobným změnám, vzájemnému porozumění, popřípadě novému rozhodnutí (Matoušek a kol., 2015, s. 123-126).

Velkým trendem, jak v severských zemích Evropy, tak i ve Spojených státech amerických, jsou dnes vyhledávány tzv. podpůrné skupiny. Takových skupin existuje na světě spousta, lidé je často vyhledávají více než jinou odbornou pomoc, především z důvodu,

kdy se na setkáních potkávají s lidmi, kteří v průběhu svého života zažili stejnou nepříjemnou životní zkušenost. Každá taková skupina je tedy spojována stejným zájmem, zkušeností, ve které umí ostatním poradit, vcítit se do nich a lépe tak pochopit jejich životní situaci (Vránová aj., 2021, s. 110).

2.2 Rozvod manželství

V historii byly manželské neshody poměrně zřídka řešeny rozvodem, obzvláště v křesťanských společnostech. Dnes je již situace naprosto jiná, a i když se v zákoně objevuje pojem „trvalost“, přesto se polovině uzavřených manželství toto pouto nepodaří udržet (Francová a Dvořáková Závodská, 2010, s. 2).

Rozvod manželství se opírá o občanský zákoník č. 89/2012 Sb., § 755, odst. 1: *„Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.“* (Občanský zákoník, 2012)

U rozvodu se setkáváme s pojmem kvalifikovaný rozvrat manželství, kdy se jedná o neschopnost manželů spolu žít, plnit veškeré povinnosti týkající se manželství, popřípadě spolu trávit volný čas. Tohle vše je většinou otázka dlouhodobých neshod mezi partnery. Cesta, jakou partneři svou nepříznivou situaci vyřeší, je závislá především na individuálních osobnostních předpokladech každého z partnerů a jejich míře životních zkušeností. Také se zde ukáže, jak umí člověk jednat v konfliktních situacích, nakolik je schopen řešit tuto problematiku a rozhodně nesmíme opomenout ani postavení, jaké k této situaci zaujímají další členové rodiny. Tou nejrychlejší cestou, která umožní manželům rozvod, je tzv. dohodnutý rozvod. Při takovém rozvodu je možné zhruba po měsíci získat konečná ustanovení. To však pouze v případě, kdy jsou manželé schopni písemně se domluvit na všech okolnostech týkajících se dětí a majetku. Tato cesta rozvodu je bezpochyby tou nejlepší variantou jak pro děti, tak i pro rodiče. Často zde také spatřujeme budoucí naději v dobré vztahy mezi rodiči a dětmi i manžely navzájem. Protikladem rychlého a poněkud bezproblémového dohodnutého rozvodu, je rozvod sporný. Zde se zkoumají širší okolnosti rozpadu manželství. V případě nesouhlasu jednoho z manželů je přípustné i zamítnutí rozvodu ze strany soudu, v praxi se však setkáváme s tím, že dřív nebo později soud rozvod stejně povolí. Standardní doba pro sporný rozvod je tak okolo dvou až tří měsíců (Kovářová aj., 2022, s. 10-139).

Roku 2010 jsme zaznamenali největší počet rozvedených párů, jednalo se o celých 50 %. O dva roky později úroveň rozvodů poklesla na 44 %, tedy na úroveň, která byla naposledy naměřena na počátku nového tisíciletí (Český statistický úřad, 2019). Podle dat, vyplývajících ze statistik Ministerstva spravedlnosti ČR, v roce 2022 ukončilo své manželské soužití 37,7 %

sezdaných párů, což je nejmenší zaznamenaný počet od počátku nového století. Průměr, od kterého se odráží délka manželství, je jeho ukončení po 13,5 letech. Celkový počet rozvodů dosáhl v roce 2022 počtu 19,8 tisíce. Většinou se jednalo o první rozvod ze strany muže i ženy. Rozvod se v tomto roce týkal téměř 18,4 tisíce nezletilých dětí, opět nejméně od vzniku samostatné České republiky (Český statistický úřad, 2022, s. 26). Díky těmto počtům rozpadu manželství, pak společnost považuje rozvod za téměř „běžnou situaci“. To ovšem ne v případech, kdy se tato událost týká jeho účastníků, právě ti totiž prožívají velmi stresující a náročná období, kdy nastává změna v jejich každodenním životě a v rituálech, na které jsou jak rodiče, tak i děti zvyklí. (Vránová aj., 2021, s. 20-21).

2.2.1 Oznámení rozvodu dětem

Spousta rodičů podceňuje, nebo zcela vypouští z hlavy úvahy o tom, že by svému dítěti měli sdělit informaci pojící se s rozpadem jejich vztahu. Přitom z právního hlediska jsou povinni své dítě o rozvodu dostatečně informovat. To vše už jen z respektu k němu. Postup, který bude níže popsán, může rodičům velice ulehčit toto nepříjemné oznámení (Gradková, 2019, s. 8-9).

Dříve, než tento nepříjemný rozhovor vypukne, je třeba si ujasnit základní pravidla. Kromě toho, že je nutné se dohodnout na tom, zda bude přítomna i nějaká třetí strana, je důležité se společně domluvit na tom, jakým stylem a kým bude tato informace dítěti podána. Velmi podstatným bodem je přizpůsobení prostoru, ve kterém se vše odehraje. Měl by být především klidný, ničím nerušený. Dítě může být usazeno kolem hraček, nebo zkrátka tak, jak rodiče uznají za vhodné a pohodlné pro něj. Důležité také je, aby se rozhovoru účastnili oba rodiče a dítě tak mělo možnost se zeptat na jakoukoliv otázku. V případě, kdy se jeden z rodičů nebude moci rozhovoru zúčastnit, je potřeba, aby druhý rodič dítě nijak nestahoval na svou stranu a zůstal citově neutrální s ohledem na chybějícího rodiče. Je zcela normální, že během rozhovoru vyplynou na povrch nejrůznější emoce spojené s pláčem, ať už to bude u dětí či dospělých. Rozhovor by měl nastat včas, tedy ještě ve chvíli, kdy rodiče pobývají ve stejné domácnosti a také ne ve večerních hodinách, nebo v situaci, kdy dítě nebude mít dostatečně naplněny základní fyziologické potřeby. Dítěti je rozhodně potřeba říci pravdu, nejen o rozvodu, ale také pravdu s ohledem na budoucnost rodiny. Informace by měly být kladeny jednoduše, tedy tak, aby jim dítě dostatečně porozumělo. Jednou z nejdůležitějších informací, které by dítě mělo dostat, je fakt, že právě ony nejsou viníky rozvodu. V poslední řadě je potřeba dítěti dostatečně naslouchat a dát mu prostor k vyjádření všech emocí (Gradková, 2019, s. 8-9).

3 Příčiny a vlivy rozvodu

V poslední kapitole, která se zabývá příčinami a vlivy rozvodu, se blíže podíváme na to, v jaké míře dokáže rozvod zasáhnout členy rodiny. V první podkapitole budeme pojednávat o nejčastějších projevech vlivu rozvodu na dítě, ať už se bude jednat o projevy vnitřní či vnější. A zabrouzdáme do jednotlivých věkových období, kde se seznámíme se specifiky dětí, které se nacházejí v rozvodové situaci. V druhé, a tak i poslední podkapitole si ujasníme některé z forem péče o děti po rozvodu. Blíže se seznámíme s výlučnou péčí matky a péčí střídavou.

Každý z manželských párů je odlišnou záležitostí a to, co může ve vztahu překážet jednomu páru, neznamená, že bude problémem i u jiných. Obecně lze však hovořit o odlišných povahových rysech partnerů, popřípadě rozdílné názory na trávení volného času, či neshody ohledně výchovy a zabezpečení dětí. Dále zde můžeme řadit i partnerskou nevěru, potíže s financemi a bohužel také fyzické násilí (Francová aj. 2010, s. 4-5).

Rozvod přináší nespočet nepříznivých emocí, které postupně zasáhnou každého z účastníků. Setkáváme se s pocity beznaděje, smutku, nenávisti, ale i osamění. V této nelehké situaci však muž i žena často zapomínají na svou rodičovskou roli, kterou staví do pozadí zájmu (Gjuričová, Koucourková a Koutek, 2000, s. 43). Velmi často se rodiče domnívají, že rozvod se týká právě jen manželského páru a děti tato událost nijak nezasahuje, tato domněnka je však mylná, protože často je toto zasažení mnohem větší, než se jim může pozdávat (Matějček a Dytrych, 1994, s. 139).

V případě jakéhokoliv konfliktu, v jakémkoliv stádiu rozvodu mezi rodiči, jsou rodičovské nepokoje velkou nepříjemností pro všechny děti. Už jen z důvodu, že rodiče můžeme považovat za dvě nejdůležitější osoby v našem životě. Dítě bývá velmi často tlačeno k sounáležitostem s jedním z rodičů a zároveň tak popuzováno proti rodiči druhému. Má tak v jeden moment začít věřit jednomu z rodičů více než druhému, i když do té doby mělo rovnocennou důvěru v oba rodiče. Tím nejen, že je tlačeno k nepřátelství k druhému rodiči, ale také to má velký vliv na jeho vlastní hodnoty. Mimo jiné zaujímá nejrůznější role od prostředníka mezi rodiči, přes důvěrníka jednoho z rodičů, až po viníka, který může za tento rozvod (Matoušek a kol., 2015, s. 25-28).

Velký problém, týkající se rozpadu rodiny, je pro dítě odcizení od rodiče. Většinou se jedná o případy, kdy ho onen rodič nemá ve své péči. Nejvyšším stupněm odcizení je až úplné zavržení jednoho z rodičů, dítě tak nemůže naplňovat své přirozené potřeby a je pro něj tato situace vysoce traumatizující. Následkem jsou pak narušené vztahy s blízkými i vztah sám k sobě. To často vyplave na povrch až v dospělosti či při tvorbě vztahů se svou rodinou,

známými a taky ve vztahu ke svému budoucímu dítěti. Situace, která se nemusí týkat jen úplného zavržení či odcizení, je i případ, kdy dítěti odejde z rodiny jeden z rodičů. Ve většině případech se jedná o otce. Dítě si pak tvoří negativní domněnky, protože když zažilo ztrátu otce, obává se, aby tak samo nezažilo i ztrátu matky. Tenhle stav však považujeme za zcela přirozený (Gradková, 2019, s. 7).

Psycholožka Campbellová (Bennett, 2019) vysvětluje, nakolik může rozvod rodičů ovlivnit budoucí partnerské vztahy dítěte. Někteří chtějí zažít pocit být milován, zatímco jiní vidí v partnerství jen překážky a doslova se mu vyhýbají. Děti, které zažijí rozvod rodičů, zkrátka musí najít to, co samy od lásky k druhému očekávají. Jsou lidé, kteří mají tendenci hledat typ partnera, který se vůbec nepodobá jejich rodičům, protože nechtějí, aby jejich vztah skončil stejně tragicky. Ovšem i tato životní zkušenost může mít výhody v případech, kdy se učíme, co je to láska, zatímco zažíváme to, co láska není.

3.1 Nejčastější projevy vlivu rozvodu rodičů na dítě

Rozvod bývá pro děti jedním z největších zdrojů smutku a zklamání, prostřednictvím kterého bývá ohrožován dětský pocit bezpečí a zároveň i integrity. Také je to událost, která dítěti zcela může změnit jeho dosavadní život (Černý a Grofová, 2017, s. 53). To, jak dítě zareaguje na rozvod rodičů je čistě otázkou jeho individuality, ta je podmíněna věkem, zkušenostmi, které dítě v průběhu života načerpalo, dále pak fází vývoje, ve které se zrovna nachází i obranným mechanismům, které jsou pro něj typické. Emoce bývají spíše úzkostné, s prvky bezmoci, studu i ponížení. Dítě současně pociťuje ztrátu ochrany a opory (Gjuričová aj., 2000, s. 22).

Jedním z častých emocionálních stavů, se kterými se děti v rozvodové situaci setkávají je úzkost, mimo jiné zde patří i strach a zmatek. Tyto projevy se mohou ukázat až po čase, nicméně typickými příznaky úzkosti je zvýšené nervové napětí, koktavost, nechut' k jídlu a obdobné psychosomatické potíže. Dítě může pociťovat strach o své rodiče, mít strach spojený s chudobou, ke kterému dospívá prostřednictvím hádek rodičů o výživné. Úzkost, strach a zmatek také může nastávat v obavách spojených s novou přítelkyní/přítelem jednoho z rodičů, kdy má dítě obavy z přijetí. Dalším z emocionálních projevů je také strach z odchodu a odmítnutí. To v případech, kdy jeden z rodičů opustí domácnost. Výjimkou není ani frustrace a hněv. Dítě totiž ztrácí jistoty, má tendenci se vracet do starých časů, kdy vše bylo v pořádku, protože momentálně se zapomíná na jeho potřeby, čímž dochází k frustraci. Také může nabývat pocitu, že rodičům na něm vůbec nezáleží (Gradková, 2019, s. 66-67).

Vnější projevy bývají u dětí velmi různorodé. Setkáváme se s bolestmi břicha, hlavy, nadměrnou únavou a výjimkou není ani vyšší tělesná teplota. Kromě nespavosti se děti mohou

setkat i s nočními děsy. Některé děti se pak ocitají v konfliktu se svými vrstevníky, popřípadě dospělými osobami (Gjuričová aj., 2000, s. 42).

Jednou z největších, zároveň i přirozených obav, které se u dětí objevují, je strach o budoucnost. V takovém případě mohou pomoci rodiče, například tím, že své dítě budou podporovat prostřednictvím vzájemné komunikace (Černý a Grofová, 2017, s. 55).

Výjimkou nejsou ani projevy spojené se školní docházkou. Jedná se tak o špatnou školní úspěšnost, kdy se prospěch dítěte většinou viditelně zhorší, oproti době před rozvodem. To bývá připisováno trvajícimu a často kulminujícímu stresu, který dítě prožívá. Žák také ztrácí koncentraci a se špatnými školními výsledky přichází i zhoršující se celkový psychický stav. Zde spatřujeme i značné rozdíly mezi chlapci a dívkami. Zatímco dívky bývají více úzkostné a uzavřené do sebe, což způsobuje menší koncentraci, tudíž horší školní výkon, u chlapců se zhoršená klasifikace přičítá spíše agresivnímu a nekonformnímu chování (Matějček a Dytrych, 1994, s. 135-136).

3.1.1 Reakce dětí na rozvod v určitém věku

Rodiče často žijí v představách, že rozvod nemá žádný negativní vliv na děti, ale to, že se jedná o omyl, jsme si již vysvětlili. Nicméně v období zhruba do 3 let, se rodičům opravdu může pozdávat, že se jich rozvod žádným způsobem nedotkl. Řada psychologů však tvrdí, že rozvod se na dítěti projeví téměř vždy, tedy až na malé procento. V každém věku je to však individuální. Veškeré rodičovské postoje, jednání a utváření vztahů je podmíněno vývojovým obdobím předcházejícím dospělosti. Všechna tato období jsou v člověku hluboce zakořeněna a on z nich v budoucnu čerpá ve svém partnerském a rodičovském životě (Matějček a Dytrych, 1994, s. 139-198).

Malé dítě je zcela závislé na svém blízkém okolí a prostředí, ve kterém je vychovááno. Tudíž rozumově nechápe problémy mezi rodiči, ale na druhou stranu žije v jejich napětí a dokáže pocítit nedostatečné plnění rodičovských rolí. V takových situacích může být například neklidné při ztrátě kontaktu s matkou (Gjuričová aj., 2000, s. 41).

V batolecím věku jsme již schopni dítěti vysvětlit základní změny týkající se rodiny. Dítě dokáže vnímat odchod jednoho rodiče, ale prozatím si ho nedokáže vysvětlit. Jedním z obranných mechanismů tak může být pozastavení vývoje, dále vztek, noční děsy i pocity opuštění (Gradková, 2019, s. 68).

Děti, které se nachází v předškolním období vývoje jsou zvyklé na již zaseté rodinné a volnočasové vzorce, také navštěvují školku. V momentě rozpadu rodiny o tyto rituály přichází, což může mít vliv na jejich životní jistoty (Kovářová aj., 2022, s 17).

U dětí školního věku se náročnost této situace projevuje především u zpozorování odlišností své rodiny, od rodin svých spolužáků. Dítě v kontextu těchto odlišností může pociťovat stud. Také tohle období nese těžce z důvodu, že za normálních okolností by své zájmy směřovalo k mimoškolním aktivitám a budování vztahů s vrstevníky, zatímco nyní se musí zabývat rodinnou situací (Gjuričová aj., 2000, s. 41). Děti v tomto věku se s rozvodem vyrovnávají úplně nejhůře. V případě, kdy jeden z rodičů opustí rodinu, tak dítě může pociťovat obrovský smutek spojený s jeho ztrátou, protože právě v tomto věku, jsou pro něj oba rodiče těmi nejdůležitějšími a zároveň i nejoblíbenějšími osobami. Projevy jsou různorodé, především se však jedná o nekázeň, špatné prospívání ve škole i ubližování druhým (Gradková, 2019, s. 68).

Adolescent se nachází ve věkovém období, kdy člověk začíná chápat rodičovský konflikt mnohem více realisticky než v obdobích předchozích. Projevuje se to zejména ve vyslovování vlastních názorů na rozvodovou situaci. Nebezpečí hrozí v přiklonění se k jednomu z rodičů, s tím, že druhého začne absolutně odmítat. K tomu může dojít například tehdy, když rodiče napřímo rozhodují o věcech, se kterými má adolescent co společného, aniž by proběhla vzájemná konzultace. I takto může adolescent dospět k sebevražedným tendencím a jiným nebezpečným činům (Kovářová aj., 2022, s. 18-38).

3.2 Formy péče o děti po rozvodu

V dnešní době jsou si otec s matkou rovni. Oba rodiče mají stejné šance v realizaci výchovy a péče o své dítě. Taktéž dnes platí, že velká část rodičů se sama rozhodne o formě péče o děti po rozvodu, bez většího zásahu soudu. Především tak berou ohledy na to, co dětem a rodičům samotným nejvíce vyhovuje, zejména s ohledem na zajištění morálního a hmotného prospěchu dítěte (Kovářová aj., 2022, s. 25-26).

Důležité je si uvědomit, že v případě, kdy bude dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů a ten bude jeho primárním pečovatelem, tak rodičovská odpovědnost rodiče, který dítě nemá v primární péči, není nijak zákonem omezena (Kovářová aj., 2022, s. 30).

Kromě výlučné péče jednoho z rodičů a péče střídavé, na které se podíváme v následujících oddílech, je také možné svěřit dítě do společné péče rodičů. V této variantě velmi záleží na tom, jak se rodiče dohodnou na veškerých záležitostech. Patří zde otázky toho, kde dítě bude bydlet, s kým a kdy se bude stýkat a kolik kdo z rodičů bude přispívat na výživné (Kovářová aj., 2022, s. 46).

Rozvod bývá často doprovázen dlouhodobými spory, které ve všech případech velmi zasahují a poškozují dítě. A každá z forem porozvodové péče o děti s sebou nese určitá

pozitiva i negativa, odráží se tak od mnoha individuálních faktorů konkrétní rodiny (Gradková, 2019, s. 53).

3.2.1 Výlučná péče matky

Tato varianta byla považována za jedinou možnou v péči o dítě po rozvodu až do roku 1998. V případě, kdy je dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů, tak v poměru deset ku jedné, jsou dnes děti svěřovány matkám, to zkrátka proto, že matky mnohem více usilují o svěřeni do své péče. Taky je na ně kladen určitý společenský tlak. Otcové většinou usilují o svěřeni dítěte do péče z druhotných motivů, jako je například pomsta matce, popřípadě snaha o zachování manželského svazku (Novák, 2013, s. 15).

Výlučná péče matky je dnes nejvíce využívaná forma péče o dítě po rozvodu. To, jak se dítě bude setkávat s druhým rodičem, je čistě na rodičovské domluvě, popřípadě na rozhodnutí soudu. V mnohých publikacích nalézáme pochyby s ohledem na název výlučná péče, který rodiče podněcuje k bojům o své dítě. Také jim napomáhá v bránění styku s druhým rodičem, i když i on má stále práva a povinnosti vůči dítěti, tudíž by se měl podílet nejen na výživě, ale i na výchově (Vránová aj., 2021, s. 27-28).

Mezi hlavní výhody výlučné péče patří bezpochyby fakt, že dítě vyrůstá v jednom domově, u adolescentů podporuje svobodu ve vlastních zájmech. Nevýhody pak spatřujeme v menším kontaktu s druhým rodičem a pochopitelně i zhoršenou ekonomickou situací (Vránová aj., 2021, s. 29).

Samostatné rodičovství s sebou nese mnoha úskalí. Rodič nejen, že je zatěžován v ohledu materiálních potřeb směřujících k dítěti, ale také jsou na něj kladeny nároky týkající se vzdělávání a výchovy dítěte, které je velmi těžké skloubit s vlastním časem a prací. Ten bývá často upozadován a současně se může pozastavit i jeho osobní rozvoj. Velkou úlohu zde mohou hrát rodinní příslušníci, především prarodiče. V případech, kdy primární pečovatelská strádá v oblasti vztahů, si může dělat důvěrníka právě ze svého dítěte. S ním konzultuje veškeré důležitosti, dítě je tím zatěžováno, nebo se vžívá do role dospělého, již v tak brzkém věku (Kovářová aj., 2022, s. 132).

Matky, kterým po rozvodu zůstanou děti v péči, se tak mohou ocitát ve svízelné ekonomické situaci. Obecně tedy ženy se svými dětmi zažijí prudký pokles životní úrovně. A naopak většinou spatřujeme mnohem lepší ekonomickou situaci u mužů, kteří naopak po této životní změně disponují vyšší životní úrovní (Weitzman, 1985, cit. podle Maclean, 1991, s. 19).

3.2.2 Střídavá péče

Střídavá péče je takovou formou, kdy dítě tráví čas u matky i otce. Na tom, v jakých intervalech dítě střídá domovy, soud přihlídnou k dohodě rodičů. Na oba rodiče jsou zde kladeny větší nároky pro jejich emocionální stabilitu a schopnosti, týkající se výchovy a péče o děti (Gradková, 2019, s. 53-54). Dříve, než půjde střídavá péče k rozhodnutí soudu, je vhodné, aby si rodiče s dětmi vyzkoušeli střídavou péči „nanečisto“. Zjistí tak, zda to všem účastníkům dostatečně vyhovuje (Vránová aj., 2021, s. 30).

V moment, kdy se rodiče dohodnou na střídavé péči, je zcela zapotřebí, aby byli schopni tolerovat a uvědomit si, že právě jejich výchova není jediný možný způsob a dali i druhému rodiči dostatečný prostor k jeho vlastním postupům (Novák, 2013, s. 11). Důležitou úlohou rodičů je zachování pocitu bezpečí dítěte, který utvrzují zejména tím, že dítěti ponechají dostatek rutinních činností, na které bylo před rozvodem zvyklé (Černý a Grofová, 2017, s. 55).

Hlavní výhodou střídavé péče je možná identifikace dítěte s matkou i otcem, tedy ženským i mužským vzorem zároveň. Dítě může své úspěchy, pocity a emoce sdílet s oběma rodiči. Velmi důležitým prvkem je také podpora důvěry v oba rodiče (Gradková, 2019, s. 56).

Ovšem je zde i spousta záporů. Prvním z nich je bezpochyby značná odchylka ve flexibilitě dítěte, s tou se pojí neustálá změna domovů. Do nelehké situace se tak dostávají i pedagogové ve školách, kdy mají často nedostatečný přehled a informace ze strany rodičů, takže mohou nastávat jisté zmatky například, když se jedná o placení výletů a podobně (Vránová aj., 2021, s. 31). Někteří autoři, jako například terapeut a speciální pedagog Jiří Halda (2020, s. 6-7), se střídavou péči poměrně nesouhlasí. Podle něj děti ztrácejí jistotu, rodiče nedostatečně dbají na dětské citové a sociální potřeby a do popředí zájmů staví zájem vlastní. Také tento autor upozorňuje rodiče na to, aby si sami dokázali představit, jaké je to spát každý týden v jiné posteli a mít jiný časový režim. V případě, kdy k této péči dojde, je potřeba dětem u obou rodičů poskytnout co nejpodobnější podmínky, týkající se nejen režimu, ale i hygieny a zábavy.

I přes tato úskalí, bývá střídavá péče považována za spravedlivé řešení. Podstatné je, aby se dítě octlo v situaci, kdy si uvědomí, že střídání u rodičů je takhle nastaveno z důvodu, že jej oba mají stejně rádi, a tím pádem se o něj chtějí dělit (Novák, 2013, s. 165).

II Empirická část

4 Metodika bakalářské práce

Empirická část bakalářské práce se zabývá vlivem rozvodu rodičů na osobnost mladých žen. Přesněji se prostřednictvím kvalitativního výzkumu věnuje osobní zkušenosti participantů s touto problematikou. Zkoumá pohled dítěte na svou rodinu před rozvodem, během i po rozvodu. Dále se soustředí na jeho ovlivnění v době rozvodu a následný vliv na vlastní budoucí život. V poslední řadě pak také neopomíjí pocity dítěte a postoje rodičů k dítěti během rozvodové situace.

4.1 Výzkumná strategie

Výzkumnou strategií této bakalářské práce je kvalitativní výzkum, za jehož základ je považováno široké shromáždění dat, bez předem definovaných základních proměnných a hypotéz. V této strategii se jedná o zjišťování co nejhlubšího a největšího počtu informací, kterých můžeme v kontextu této strategie dosáhnout. Veškeré teorie, které v závěru konkrétního kvalitativního výzkumu nalzáme nelze zobecnit, protože jsou uplatnitelné pouze pro daný vzorek (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014, s. 24-25).

4.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu této bakalářské práce je především zjistit, jakým způsobem rozvod rodičů ovlivnil a dodnes ovlivňuje osobnost mladých žen, především s ohledem na vztahy s jedinci v rodině i mimo ni, zátěže plynoucí z rozvodu, popřípadě jeho pozitivní přínosy. Dílčím cílem je pak prozkoumat celkovou rodinnou situaci jedince v dětství, během i po rozvodu rodičů.

Výzkumné otázky:

1. Jakou osobní zkušenost má respondent s rozvodem rodičů?
2. Jak tato událost ovlivnila respondentovy osobní vztahy se členy rodiny během i po rozvodu?
3. Jaká jsou specifická ovlivnění respondenta, která plynou z rozvodu rodičů?
4. Jak se tato zkušenost může promítnout v budoucím životě osobnosti?

4.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek byl vybrán dle metody záměrného, účelového výběru. „*Znamená to, že na základě stanoveného kritéria cíleně vyhledáváme pouze ty jedince, kteří toto kritérium (nebo soubor kritérií) splňují a současně jsou ochotni se do výzkumu zapojit.*“ (Patton, 1990, cit. podle Miovský, 2006, s. 135)

V našem konkrétním případě se jedná o čtyři ženy ve věku dvaceti jedna a dvaceti dvou let. Tyto mladé ženy se v průběhu svého dětství setkaly s rozvodem rodičů. Všechny respondentky jsou z blízkého okolí tazatele, to proto, aby snadněji proběhlo navázání důvěryhodného kontaktu, který je potřeba pro rozebrání tak citlivého tématu, jako je právě rozvod rodičů.

4.4 Design výzkumu

Jako výzkumný nástroj pro sběr dat byl vzhledem k povaze zkoumaných otázek použit polostrukturovaný rozhovor, jehož specifikem bývá vytvoření schématu skládajícího se z určitých okruhů otázek. Proto, abychom prostřednictvím rozhovoru získali co nejvíce potřebných informací, je během realizace polostrukturovaného rozhovoru možno upravovat znění a pořadí otázek, které jsme si předem připravili. Taktéž tazatel může ovlivnit, ve kterých otázkách bude tázanému ponechána volnost, a ve kterých pak naopak bude třeba dodržet jejich pevnou strukturu. Význam získaných odpovědí si často ověřujeme pomocí doplňujících otázek, které nám pomáhají pochopit celkový kontext zkoumaného problému (Švaříček aj., 2014, s. 160).

Rozhovory proběhly prostřednictvím individuálního osobního kontaktu s respondenty a v místě, kde si dotazovaná osoba přála. Ve většině případech se jednalo o klidné domácí prostředí. Předem byly vytvořeny čtyři okruhy otevřených otázek, z nichž první z nich se týkal průběhu dětství před rodičovskými konflikty, druhý zaujímal počátek rodičovských konfliktů a samotný průběh rozvodu, ve třetím okruhu se jednalo o otázky spojené s vyrovnáváním se osobnosti s rozvodem, spojené s jeho ovlivněním a poslední okruh otázek se dotýkal aktuálního stavu a vzhledu do budoucnosti tázané osoby. Pořadí otázek se v průběhu rozhovoru měnilo dle potřeby, občas byly kladené i doplňkové otázky tak, jak je pro polostrukturovaný rozhovor typické. Délka rozhovoru byla okolo 120 min, vše však záleželo na tom, v jaké míře byl respondent ochotný o daném problému hovořit a nakolik si určité situace a pocity spojené s rozvodem svých rodičů pamatoval.

Respondenti ústně souhlasili se zpracováním osobních údajů a také se zvukovým nahráváním rozhovorů pro účely snadnější práce s interpretací a následnou analýzou zkoumaného problému. Dále byli seznámeni s účelem sběru dat. Také jim bylo vysvětleno, že veškeré odpovědi na otázky jsou dobrovolné a pokud se budou chtít některým z nich vyhnout, bude jim tazatelem vyhověno. S respondentkami jsme se dohodli, že ve výzkumu budeme pracovat s jejich smyšlenými jmény.

4.5 Metoda analýzy dat

První část analýzy zaujímal opětovný poslech zvukových nahrávek sloužící k lepšímu pochopení konkrétních situací a vcítění se do emocí dotazovaných. Následně pak probíhal prepis rozhovorů a analýza dat pomocí otevřeného kódování. „Významové jednotky jsou složeny z pojmů, které označují jednotlivé události (jevy, pocity, soudy, atd.). Kategorie je třída pojmů, která vzniká tím, že vzájemně porovnáváme a třídíme významové jednotky a v nich obsažené pojmy a snažíme se zjistit, zda náleží jinému podobnému jevu... Vlastnosti jsou znaky nebo charakteristiky náležející kategorii. Dimenze je umístění takové vlastnosti na nějaké škále.“ (Miovský, 2006, s. 228-229)

V počáteční fázi otevřeného kódování byly tedy vyhledávány jednotlivé kódy, z nichž se dále tvořily kategorie. Ke každé kategorii pak byly vytvořeny její vlastnosti a následně zvolena dimenze těchto vlastností. Pro lepší pochopení otevřeného kódování, byly prostřednictvím anamnéz, vytvořeny charakteristiky respondentů, shrnující důležité informace.

4.6 Charakteristiky respondentů

Respondent č. 1

Jméno: Lenka

Rok narození: 2002

Počet sourozenců: 3: 2 vlastní sestry (33 a 30 let), 1 vlastní bratr (29 let)

Osobní anamnéza: Lenka se narodila v roce 2002, v době, kdy byl rozhovor realizován jí bylo 21 let. Její výborná školní úspěšnost se začala projevovat již na základní škole, následně se pak potvrdila i na škole střední, přesněji jazykovém gymnáziu, kde před třemi lety úspěšně vykonala maturitní zkoušku. Hned po studiu gymnázia navázala na vysokou školu, kde dnes již třetím rokem studuje Matematiku se zaměřením na vzdělávání s kombinací anglické filologie. Veškerá Lenčina studia probíhala a stále probíhají ve městě, kde žije. Svůj volný čas nejraději tráví doma po boku svého psa, také se od dětství věnuje hře na klavír i malování.

Rodinná a sociální anamnéza: Lenčina matka (53 let) s otcem (54 let) měli své první dítě (sestra, 33 let) dva roky po svatbě. Po třech letech od narození první Lenčiny sestry, přišla na svět další ze sester (30 let), po dalším roce pak bratr (29 let). Rodina žila spokojeným životem v bytě panelového domu v centru města. Do této bezstarostné rodiny se před 21 lety narodila i Lenka, byla stejně jako její sourozenci neplánovaným dítětem. Rodiče se rozvedli po necelých třiceti letech manželství, otec se od rodiny odstěhoval několik let před rozvodem. Dnes již všichni tři sourozenci bydlí mimo původní domov, tedy mimo místo, kde nyní Lenka žije sama se svou svobodnou matkou. Otec žije se svou přítelkyní v bytě ve stejném městě.

Matka dnes pracuje jako prodavačka a otec je zástupcem ředitele a zároveň učitelem matematiky na gymnáziu, které sama Lenka vystudovala. Lenka se jeví jako spíše introvertní povaha a má ve svém okolí pár, ale o to bližších přátel. Velmi blízcí jsou jí také sourozenci, se kterými tráví spoustu času a mají mezi sebou velmi vřelé a důvěrné vztahy.

Respondent č. 2

Jméno: Dorota

Rok narození: 2002

Počet sourozenců: 3: 1 vlastní sestra (26 let), 2 polorodé jednokrevní sestry (5 a 2 roky)

Osobní anamnéza: Dorota je žena, která se narodila v roce 2002, v době rozhovoru byla stará 22 let. Již na základní škole disponovala pevnou vůlí, která se kladně projevovala ve vztahu k jejímu školnímu prospěchu. Po základní škole, kterou navštěvovala na vesnici, kde bydlela s rodiči, byla Dorota přijata na gymnázium ve vedlejší městě. Po zdárném ukončení maturitní zkoušky si Dorota podala přihlášku na vysokou školu, přesněji obor Speciální pedagogika. Měla jasno, že by chtěla toto studium realizovat ve vzdálenější městě, kde si také našla bydlení se svými kamarády. Dnes je tomu již tři roky, co do své rodné vesnice dojíždí za rodinou pouze o víkendu, také zde tráví zkouškové období a prázdniny. Ve volném čase se tato dívka věnuje doučováním dětí, kterým pomáhá nejen se školními povinnostmi, ale také je učí na hudební nástroj. Dále ráda organizuje letní dětské tábory, které jsou pořádány místní farou. Mimo jiné mezi její záliby patří i pečení, lezení, běh a hra na klavír.

Rodinná a sociální anamnéza: Matka (53 let) a otec (55 let) se seznámili prostřednictvím svých kamarádů. Vzali se po několikaletém vztahu, matce bylo tehdy 27 a otci 29 let. O rok později se jim narodila první společná dcera (26 let), o necelé čtyři roky později, přišla na svět i Dorota. Rodina žila donedávna v rodinném domě na vesnici, rodiče se rozvedli po necelých dvaceti letech manželství. Dorota do svých 18. narozenin bydlela se svou matkou v otcově domě. Sestra studovala vysokou školu v jiném městě, takže dojížděla zpět domů spíše na víkendy, dnes již bydlí se svým novopečeným manželem ve vedlejší vesnici. Dorota žije se svou matkou v rodinném domě u matčina přítele, otec zůstal v domě původním, kde také založil novou rodinu a společně se svou manželkou dnes mají další dvě dcery (6 a 2 roky). Matka za svůj život vystřídala mnoha povolání, dnes však pracuje jako zapisovatelka na gynekologicko-porodnickém oddělení a otec je spolujitelem údržbářské firmy. Dorota je velmi svědomitá a cílevědomá slečna. Má ráda společnost, především však tu, kde se nachází její blízcí kamarádi, se kterými jezdí na tábor. Sama se považuje za introvertní osobu.

Respondent č. 3

Jméno: Eliška

Rok narození: 2002

Počet sourozenců: 3: 1 vlastní sestra (26 let), 1 polorodá jednokrevní sestra (28 let), 1 polorodý jednokrevní bratr (14 let)

Osobní anamnéze: Eliška má dnes 22 let. Po základní škole vystudovala jazykové gymnázium ve svém rodném městě. Její školní prospěch byl již od samého nástupu do školní lavice nadstandardní. Nyní třetím rokem studuje vysokou školu, obor Biomedicínská technika, taktéž v blízkosti svého domova. Mezi její hlavní koníčky patří tanec, kterému se věnuje od svých tří let. Dnes je stále aktivní členkou klubu, ve kterém s tancem začínala a před nedávnem se stala i dětskou trenérkou. V moment, kdy si najde chvíli volna mezi tanečními tréninky, ráda hraje na příčnou flétnu, popřípadě peče.

Rodinná a sociální anamnéza: Eliščiní rodiče se seznámili na vysoké škole, po krátké době následoval sňatek, ihned nato se začali pokoušet o své první dítě. Několik let se však snažili neúspěšně. Otec si v tu dobu našel jinou partnerku, která nečekaně otěhotněla a brzy se tak narodila Eliščina první sestra (28 let). Otec se i přesto rozhodl zůstat s Eliščinou matkou. Po následujících dvou letech se narodila Eliščina první vlastní sestra (26 let). Matka nejstarší sestru přijala. O čtyři roky později se manželskému páru narodila Eliška a před čtrnácti lety ji přibyl poslední sourozenec, bratr z otcova dalšího partnerského vztahu. Matce je dnes 59 let, bydlí sama v domácnosti a má přítele. Donedávna byla na dlouhodobé nemocenské, ale dnes je opět začleněna do pracovního procesu, pracuje jako úřednice. Otec má 60 let a žije s přítelkyní. Živí se podnikáním. Sestry mají vystudované vysoké školy, na které navázaly zaměstnáním. Bratr studuje osmý ročník základní školy. Otec se od rodiny odstěhoval, když bylo Elišce 6 let. Manželství však rodiče ukončili až po dceřiných 18. narozeninách. Matce bylo v době rozvodu 37 a otcí 38 let. Do minulého roku žila Eliška v panelovém bytě s matkou. Vlastní sestra se odstěhovala před více než pěti lety. Dnes Eliška žije se svým přítelem poblíž matčina bydliště. Společně tráví čas s kamarády a rodinou z obou stran. Ve společnosti je velmi zábavná, také se vyznačuje obětavostí a připraveností vždy všem vyhovět.

Respondent č. 4

Jméno: Josefína

Rok narození: 2002

Počet sourozenců: 5: 1 vlastní sestra (18 let), 1 polorodý jednokrevní bratr (4), 1 polorodá jednokrevní sestra (2), 1 polorodá jednobříšní sestra (7), 1 polorodý jednobříšní bratr (4)

Osobní anamnéza: Josefína se narodila v roce 2022 a v době rozhovoru měla tato mladá žena 21 let. Vystudovala základní školu na vesnici, ve které se zároveň i narodila. Následně nastoupila na gymnázium v blízkém městě. Toto gymnázium se jí podařilo vystudovat bez větších obtíží a úspěšně složila maturitní zkoušku. Jejím velkým snem bylo studium fyzioterapie na vysoké škole, kde si také podala přihlášku ihned po dokončení gymnázia. Bohužel neúspěšně složila přijímací zkoušky. Proto se dala na studium jazykové školy, kde získala diplom ze státní jazykové zkoušky. Před rokem byla úspěšně přijata na denní studium Anglického jazyka pro manažerskou praxi. Jelikož je tamější univerzita ve vzdálenějším městě, tak tam Josefína bydlí v rodinném domě u svých příbuzných. Mezi své záliby řadí hru na klavír, inline bruslení, čtení i starost o své mladší sourozence. Za její vůbec nejoblíbenější koníček považuje táboření s přáteli.

Rodinná a sociální anamnéza: Krátce poté, co rodiče uzavřeli manželský sňatek, se jim narodila Josefína, jako jejich první společná dcera. Společně žili v rodinném domě na vesnici, kde bydlela i babička (otcova matka). Po třech letech přibyla do rodiny první mladší sestra Josefíny, která má dnes 18 let. Manželství se rozpadlo po necelých patnácti letech společného soužití. Matka se odstěhovala do bytu v blízkém okolí a obě dcery zůstaly u rodičů ve střídavé péči. Po čase se matka (43) podruhé vdala a dnes má se svým manželem další dvě děti (7 a 4 roky). Bydlí v novém rodinném domě ve vedlejší vesnici. Otec (43) se také podruhé oženil, zůstal bydlet ve svém původním domě a společně se svou ženou mají také dvě děti (4 a 2 roky). Josefína má tak celkem 5 sourozenců, s nimi má velmi dobrý vztah a velmi často se o ně stará a pomáhá rodičům. Nejdůvěrnější vztah má dnes ke své vlastní sestře. Jelikož byly sestry ve střídavé péči, tak Josefína velmi často měnila své bydlení a před nedávnem bydlela dva roky u matky, dnes pro změnu bydlí u otce ve svém rodném domě. Otec pracuje jako řemeslník a matka je učitelkou v mateřské škole. Josefína má velký smysl pro humor a je spíše extrovertní typ. Ráda poznává nové lidi, je velmi soutěživá a cílevědomá.

5 Analýza a interpretace výsledků šetření

Pro analýzu a interpretaci výsledků šetření byly na základě provedeného otevřeného kódování zvoleny tyto následující kategorie:

1. Kvalita dětství před rodičovskými konflikty a její vliv na osobnost
2. Vliv rodinných konfliktů na jedince a rozpad rodiny
3. Vliv rozvodu na vztahy k blízkým osobám
4. Specifická ovlivnění rozvodu
5. Vliv rozvodu na aktuální vztahy v rodině a budoucnost jedince

5.1 Interpretace a analýza dat

Kategorie 1: Kvalita dětství před rodičovskými konflikty a její vliv na osobnost

Tab. 1 Vlastnosti a dimenze kategorie 1

Vlastnosti	Dimenze
Vzpomínky na dětství	<i>negativní – problematické – žádné – neutrální – pozitivní</i>
Čas strávený s matkou	<i>nikdy – zřídka – ojedinele – občas – často – většina času</i>
Čas strávený s otcem	<i>nikdy – zřídka – ojedinele – občas – často – většina času</i>
Čas strávený společně s celou rodinou	<i>žádný – ojedinele – občas – často</i>
Kvalita vztahu se sourozenci	<i>špatná – spíše horší – neurčitá – spíše dobrá – pozitivní</i>

V první řadě začneme analýzou kvality dětství před rodičovskými konflikty, to proto, že aniž by se nám mohlo zdát, tak právě toto období velmi ovlivňuje každou osobnost po celý zbytek jejího života. V našem případě se všechny respondentky shodují na tom, že jejich dětství bylo převážně pozitivní a šťastné. Respondentka č. 1 uvádí: „*Jako měla jsem určitě super dětství. Neměli jsme jako ani problémy a konflikty doma. Nemám určitě žádné zlé vzpomínky, které by se ve mně držely.*“ Některé z respondentek (č. 3 a 4) se shodují na tom, že si ze svého dětství příliš nepamatují. Respondentka č. 4 pak nostalgicky ráda vzpomíná na své dětství strávené na vesnici a hovoří o svém blízkém vztahu s babičkou: „*Naše babička (otcova matka) byla pro nás třetím rodičem, nejvíce času jsem vždy trávila s ní.*“ Podobné vzpomínky na babičku má i respondentka č. 1: „*...hodně času strávila u babičky, jako z matčiny strany. Jezdila jsem tam na víkendy, snad skoro každý víkend, na prázdniny a tak...*“

Když se budeme bavit o čase, který respondentky trávily s rodiči, tak většina respondentek (č. 2, 3 a 4) velký kus dětství trávily se svou matkou. U respondentky č. 2 to bylo

podmíněno tím, že otec často nebyl doma: „S mamkou jsem byla většinu času, protože tatka z práce třeba přijel na chvilku, ale potom jel hrát, nebo prostě na zkoušky, takže jsem s ním málo bývala.“ Na druhou stranu u respondentky č. 3 je důvod většiny stráveného času s matkou ten, že otec s nimi již nežil. „Pak jsem zjistila, že on už začínal s tou přítelkyní, když mi byly 2 roky. Já jsem se to ale dozvěděla až v 6 letech, to znamená, že do té doby jsem si myslela, jak jsme všichni happy spolu...tatka jako byl doma, protože on prý odcházel vždycky až večer, když jsem usla, byl celej den s náma, bylo to všechno normální. Na dovolené jsme jezdily jen s mamkou. Asi kvůli tomu, že už s náma nebyl, ale mně bylo řečeno, že musel pracovat.“ Jediná respondentka č. 1 uvádí, že většinu času v dětství strávila s otcem: „...tatka se mi nejvíce věnoval, ale to díky tomu, že mamka pracovala odpoledne, takže on se mnou jezdil na různé výlety, vymýšleli jsme spolu hry...“

Čas, který respondentky strávily pohromadě jako rodina, je víceméně vyrovnaný u všech respondentek, až na tu s číslem 3 a to z výše zmíněných důvodů odchodu otce. I přesto tato respondentka mluví o společném čase: „Jakože na to, že jsou rozvedeni, tak si myslím, že nadprůměrně hodně...Vánoce jsme byli spolu a každé oslavy...“ Nicméně respondentka č. 2 uvádí: „Byli jsme spolu, když byly nějaké akce, když třeba vezmu vánoční trhy, nebo nějaké výlety. A potom víkendy, že jo, ale jako přes den všední to úplně jako moc ne, maximálně, když jsme se třeba setkali u televize.“ Dobře strávený čas s rodiči potvrzuje i respondentka č. 4: „Byli jsme pořád s rodičema na zahradě, takže mám na oba dva dobré vzpomínky.“

Další z velmi podstatných činitelů dětství je kvalita vztahu se sourozenci. Všechny respondentky, kromě té s číslem 4, mají starší sourozence. Ovšem čtyři ze čtyř se shodují na pozitivním vlivu blízkých vztahů se svými sourozenci. Respondentka č. 2 uvádí: „Když jsme byly se ségrou menší, tak jsme se dost praly, já jsem byla fakt agresivní a ona mi dokonce jednou vyrazila dech, ale to k tomu patří, chápeš. (smích) Měly jsme se fakt rády.“ Respondentka č. 1 má zase jinou pozitivní zkušenost: „...moji sourozenci jsou o tolik starší a ten ke mně věkově nejbliž je furt o 8 let starší, tak je to jak dost rozdíl, ale i tak jsme se vždycky spolu bavili a byla jsem hodně zahrnována do všeho.“

Kategorie 2: Vliv rodinných konfliktů na jedince a rozpad rodiny

Tab. 2 Vlastnosti a dimenze kategorie 2

Vlastnosti	Dimenze
Hádky rodičů v přítomnosti dětí	<i>nikdy – zřídka – občas – často – velmi často</i>
Vzpomínka na oznámení rozvodu dětem	<i>nepamatuje si – lehce si pamatuje – naprosto si pamatuje</i>
Emoce spojené s rozpadem rodiny	<i>špatné – spíše horší – neutrální – spíše dobré – pozitivní</i>
Vyhledání jiné pomoci	<i>nevyužívané – spíše nevyužívané – občas – často – významně využívávané</i>

Jistý vliv na jedince, především ovlivnění směrem ke vztahu k rodičům, vliv do budoucna s ohledem na řešení konfliktů a celkově na partnerský život, mají hádky a neshody, které se v rodině objevily před i během rozvodu. Všechny respondentky, kromě té s číslem 1, si vybavují hádky rodičů před rozvodem, dokonce některé z nich si dokáží vybavit i konkrétní situace. Například respondentka č. 3 si vybavuje pouze tuto konkrétní situaci: „...*moje největší vzpomínka byla, když jsem si v gymnastice zvrtila kotník a tatka to řekl mamce, až se mnou přijel jako z nemocnice domů, jo, to byla mega hádka, někdo po někom hodil i nůžky. Byly jsme se ségrama zavřené v pokoji a oni se strašně hádali, já jsem si právě myslela, že za to můžu já, když jsem si zvrtila ten kotník, že je to kvůli mně. ...jiné rozbroje si nepamatuju, nehádali se před náma.*“ I respondentka č. 2 vzpomíná: „...*ve druhé třídě jsem chodila a všem jsem říkala, že se moji rodiče budou rozvádět, přitom to vůbec nebylo aktuální téma (smích)...Nebyly to hádky nějaké větší, jenom asi mi to přišlo jako asi dost. Když jsem byla malá, tak si to jako moc nepamatuju, ale když jsem byla starší, tak mi nedávno připomněla ségra, že když se naši hádali, tak jsme se schovávaly v koupelně, protože nám to bylo prostě nepříjemné, oni se fakt hádali jako psi. No a jak se dohádali, tak mamka pro nás přišla, že už můžeme vylézt.*“ A respondentka č. 4 uvádí následující zkušenost: „*Ze začátku jsem si začala všimnat, že si nedávají pusy...měla jsem strašné problémy se spaním, a jak jsem jako nemohla vždycky usnout, tak jsem slyšela, jak se hádají v obýváku a já jsem šla pro vodu a vymluvila jsem se, že mám žízeň, abych je jako utišila. Jinak se nehádali před náma, ale bylo to tak očividné, že se před náma nechtějí hádat, že se jen rozhádali a my jsme tak jako nikdy neviděly to konečné usmíření.*“

Stejně tak si všechny respondentky přesně vzpomínají na situaci, kdy jim rodiče oznámili rozpad vztahu. Např. respondentka č. 4 uvádí: „...*v životě jsme nedělali takové sezení, jako tehdy. Mamka mluvila a říkala, že by chtěla jít vyzkoušet bydlet jinam...nikdy neřekli, že se*

rozvádí, měli problém to přijmout sami, natož tak, abychom to přijmuly my...jo a řekli, že se budeme střídat vždycky týden u tatky a týden u mamky.“

Emoce spojeny s rozpadem rodiny jsou téměř vždy negativní. Většina respondentek uvádí fakt, že jim nevadilo, že se rodiče rozvedli, jako spíše to, jak se v té situaci k sobě chovali a jaký k tomu obecně měli přístup. Respondentka č. 1 vzpomíná: *„Vím přesně jak jsem reagovala, že jsem hrozně brečela, byla jsem spíš v šoku.“* Respondentka č. 4 má také obdobnou zkušenost: *„...šly mi slzy do očí, nevím, jestli mě tehdy napadlo, že to může být konec. Myslím, že mě to zasáhlo více v té situaci a ségru více hluboko. Občas jsem si samozřejmě pobřečela a babička mě pořád utvrzovala v tom, že se k sobě jednou vrátí...“* U respondentky č. 3 to byl zase jiný případ z důvodu toho, že celou dobu nic netušila: *„...nevěděla moc, co si o tom myslet, byla jsem smutná a zaražená, brečela jsem, nevím totiž, jak moc mi to jako docházelo. Nikdo se tomu nedivil, všichni už to věděli, tak jsem si řekla dobré, tak jdeme dál. Ale brutálně jsme pak tesknila to léto, měla jsem brutální záchvaty, volala jsem mamce, aby si pro mě přijela...bála jsem se, aby nezmizela z mého života, tak jako ten tatka, že...“*

Každá z respondentek hovoří o tom, že by rozhodně byla příznavcem vyhledání odborné pomoci, ale ani jedna z nich žádnou takovou pomoc nenavštívila. Pouze respondentka s číslem 4 uvádí: *„Myslím, že jen naši byli v nějaké manželské poradně, nebo se minimálně mamka tatku snažila přesvědčit, ale on je takový, že si prostě nenechá poradit.“* U respondentky č. 3 byla následující situace: *„...myslím si, že jsem nebyla, každopádně mě ale mamka určitě chtěla vzít, ale tatka ne, stál si za tím, že to prostě nevnímáme.“* Respondentka č. 2 vypráví: *„...nebyla jsem, hlavní problém nebyl ten rozvod samotný, ale celkově chování mamky ohledně tatky, jenže proč by to mamka řešila, když to bylo její chování...ona by se za to mohla stydět.“* Podobně je na tom i respondentka č. 1: *„Nemyslím si, že bych chtěla, dlouho jako nebyl důvod. Tatka to ale oznámil třídnímu a za tím jsem mohla kdykoliv přijít, takže jsem v něm cítila jako takovou oporu. Naši by to mohli brát prostě jako selhání, je to ponižující. Ale stoprocentně bych to změnila a do budoucna to zvažuji, každé dítě si to zaslouží...“*

Kategorie 3: Vliv rozvodu na vztahy k blízkým osobám

Tab. 3 Vlastnosti a dimenze kategorie 3

Vlastnosti	Dimenze
Vztah s matkou	<i>problematický – částečně problematický – neurčitý – pozitivní – velmi pozitivní</i>
Vztah s otcem	<i>problematický – částečně problematický – neurčitý – pozitivní – velmi pozitivní</i>
Vztah s babičkou	<i>negativní – problematický – neutrální – pozitivní s mírnými obtížemi – velmi pozitivní</i>
Vztah se sourozenci	<i>negativní – problematický – neutrální – pozitivní – velmi pozitivní</i>
Kvalita vztahu s novými členy rodiny	<i>špatná – spíše horší – neurčitá – spíše dobrá – pozitivní</i>

Další kategorií, na kterou se zaměříme, je vliv rozvodu na vztah k blízkým osobám. V první řadě začneme vztahem k matce. Ve dvou případech (respondentky č. 3 a 4) sledávají především pozitivní vztah s matkou, s mírnými obtížemi. Naopak vyloženě problematický vztah s matkou nalézáme u respondentek č. 1 a 2. Respondentka č. 3 tedy hovoří o vztahu se svou matkou následovně: „...s mamkou vždycky dobrý vztah, měla na všem větší podíl a ona hodně jako udržovala to, abychom byly s tím tatškou. Měla jsem k ní vždycky o hodně blíž, a proto jsem taky zůstala po rozvodu u ní, to bylo jasné. Trochu negativní vliv je v tom, že ona si jako doted' myslí, že jsme střed jejího vesmíru, mega se na nás upla a žila našim životem, takže se vůbec nevěnovala sama sobě. Jako určitě s ní díky tomu máme silnější vztah, takže jako vidím to, co všechno pro nás udělala a čím si prošla. Taký mám jako tendence ji prostě vždycky bránit a nezvládám, když o ni někdo zle mluví.“ Respondentka č. 4 uvádí: „Vždycky jsem měla asi s mamkou blíž, jako někdy jsem ji volala, když jsem nechtěla být u tatky, aby pro mě přijela a tak...U mamky jsem měla mnohem větší pohodu, mohla jsem si tam dělat, co chci. Nejvíce s ní jsem ten rozvod řešila, takže to nás dost posilnilo.“ Naopak dvě zbylé respondentky neměly tolik příznivý vztah s matkou. Respondentka č. 1 se svěřuje: „S mamkou jsem neměla úplně špatný vztah, to nemůžu říct, ale my jsme jako hodně jiné osobnosti, nemáme jako tolik společné zájmy, taky upřímně řečeno není úplně mateřský typ, není prostě ten typ, co přijde a obejmě své dítě, což mi jak hodně chybí doted' si myslím. Ona nikdy nebyla žádný můj podporovatel, i když jsem jako po rozvodu u ní zůstala. Jako ve své době to na mě mělo fakt špatný vliv, protože jak jako ona neměla nikoho jiného doma, tak si vždycky vše vylívala na mně. Jako měla svoje splíny a pila, doted' nesnáším, když pije, tak já prostě automaticky odbíhám. Nebo jako taky říkala

někdy úplně hnusné věci, já jsem brečela a říkala jí, že mě ničí...jenže je to tvoje mamka, takže jsem měla pocit, že na ni nemůžu být špatná, ale ničilo mě to.“ A poslední respondentka (č. 2) měla vztah s matkou následující: *„Do té doby, než se to všechno začalo řešit, tak jsem s ní měla dobrý vztah. Pak mě třeba nechtěla nikam s tatškou pouštět, měla asi strach, že se o mě nepostará, nebo co. Brečela jsem kamarádkám na rameni kvůli mamky, kvůli toho, jaký měla přístup k tatškovi, ona mi za tam zakazovala chodit. Extrémně na něj prostě házela špínu, mi to extrémně ubližovalo a se ségrou jsme brečely. Prostě vždycky potřebovala konflikt ke svému životu.“*

Stejně tak, jako má rozvod rodičů vliv na vztah s matkou, nalézáme jistá ovlivnění i ke vztahu k otci. Všechny respondenty, až na tu s číslem 1, se shodují na tom, že díky rozvodu neměly tolik blízký vztah se svým otcem. To i z důvodu, že byly svěřeny do péče matky. Respondentka č. 3 tento vztah popisuje takto: *„...dobrý vztah, ale jako občas si pamatuju, že on je totiž mega nervák a občas to nebylo úplně ideální, protože po nás řval. Ale jako já si tatku nepamatuju, jako před tím než odešel. Mám vzpomínky spíše, až jsme u něj byly na víkendy. Rozhodně jsem však nepociťovala, že bych s ním jako musela být víc. Nejvíc náš vztah ovlivnilo to, že prostě on si furt myslel, že jsem jeho malá holčička, tudíž neměl vůbec tendenci mi jako říkat důležité věci. Taky nás se ségrama nespécificky vydíral, že jsme s ním málo. A jednou jsme se brutálně pohádali, tak že to mega ovlivnilo a ochladilo naše vztahy.“* Respondentka č. 2 zase o otci mluví následovně: *„Jako měli jsme dobrý vztah, ale já jsem nesnášela jeho kamarády z kapely a z práce, oni byli často u nás a byli takoví rozjuchaní. Ale měla jsem ho ráda za to, že nikdy před náma neříkal nic zlého o mamce...ona nám pak tvrdila, že on nás prý nechtěl, přitom to nebyla pravda. Taky jsem za ním nenápadně chodila, když mamka byla v práci...nabízel, že u něj můžu bydlet...hodně jako všechno řešil v sobě.“* Respondentka č. 4 hovoří o otci takto: *„Hmm, tatky jsem se vždycky bála, měl přirozený respekt, ale vždycky jsme u něj byly na prvním místě. Jednu dobu jsme se pohádali, protože mi už strašně vadila ta střídavka, takže jsem k němu přestala jezdit. Ségra pak přejížděla sama, ale kdyby se to nestalo, tak nemáme takový vztah jako dneska.“* Za to respondentka č. 1 popisuje svůj vztah s otcem jako bezproblémový: *„...měla jsem k němu úplně nejbliž, víc mě rozmazloval, tím, že jsem byla mladší. Měli jsme jako podobné zájmy, a když se naši rozváděli, tak spal se mnou v pokoji. A taky oproti mamce je tatka mega kontaktní, takže za to jsem vděčná.“*

Respondentky také často zmiňovaly roli babičky, která v období rozvodu na ně měla také jistý vliv. Respondentka č. 1 vzpomíná na babičku (z matčiny strany) následovně: *„...v té době to byl dobrý útek, určitě vysvobození. Jsem tam přišla na jiné myšlenky. Ale ona je strašně zvláštní člověk a pak už mi nepomáhala, je zlá, dnes se s ní vůbec nestýkám. Ona mě jako*

naváděla hodně proti tatkov...“ Dále můžeme zmínit vztah k babičce (z otcovy strany) respondentky č. 4: *„Byla jsem s ní od malička nejvíce času, ale pak taky tam bylo období nějaké zášti, že jako matka tatky, prostě toho tatku kryla.“*

Vztah respondentek se sourozenci byl především vyzdvihován a všechny popisují pozitivní ovlivnění ve vztahu ke svým sourozencům, ať už se jedná přímo o období, kdy rozvod probíhal, nebo současnou situaci. Respondentka č. 4 uvádí dobrý vztah se svou mladší sestrou, který byl rozvodem spíše posílen: *„Štvalo mě, že ségra byla tak malá, že nechápala to, co se děje, vždycky jsem na ni měla kvůli tomu trochu zlost... Jinak jsme si vždycky stěžovaly spolu, ale že bychom to hluboce rozebíraly, to ne. Pak mi ani nevadilo, že jsme se rozdělily, aspoň jsem si sebe navzájem více vážily. Ted' jsme si mega blízké, hlavně já ji. Jsem pro ni ten nejlepší kamarád, prostě safe space, což je určitě ovlivněno tím rozvodem.“* Respondentka č. 3 hovoří o vztahu se svými staršími sestrami takto: *„Všechno jsem s nimi rozebírala, a právě díky tomu rozvodu máme jako i prostě bližší vztah. Věděly jsme se ségrou, že prostě pro sebe tam budeme vždycky...“* I respondentka č. 1 si vychvaluje starší sourozence: *„...měla jsem ty starší sourozence, kteří tu prostě pro mě byli, takže jsem to jako měla jednodušší, než kdybych byla sama. Naučili jsme si důvěřovat a svěřovat se a s nejstarší ségrou máme jako podobné názory na ten rozvod...“* Poslední respondentka č. 2 má taktéž pozitivní zkušenost se svou sestrou v průběhu rozvodu: *„...se ségrou jsme se zpovídaly...mi extrémně pomohlo, že když už s náma nebydlela, tak jezdila domů jen kvůli mně...byly jsme i na stejné straně proti mamce.“*

Poslední vlastností, kterou jsme do této kategorie zakomponovali, je kvalita vztahu s novými členy rodiny. To proto, že každá z respondentek se postupem času začala setkávat s novými partnery svých rodičů a některým z nich přibyli i sourozenci. I když byly jejich vzájemné vztahy na počátku poměrně komplikované, tak vesměs můžeme hovořit o kladném vztahu, který si v průběhu let respondentky vybudovaly právě k novým členům rodiny. Například respondentka č. 2 vypráví tuto zkušenost: *„Přítele mamky jsem znala od malička a nikdy mi nevadil, pak začal chodit k nám a zkazil vždycky každou srandu, on bere jako strašně vážně věci...nechtělo se mi k němu stěhovat, měsíc jsem z toho byla nervní, ale pak jsme si úplně sedli a všechno v pohodě.“* I respondentka č. 1 má podobnou zkušenost: *„Tatka si začal s přítelkyní, kterou jsem znala od malička, hodně nás upláceli, protože prostě když byla u nás, tak jsem mohla spát s nimi v ložnici a vždycky donesla něco sladkého...jednu dobu jsem proti ni měla takovou zášť, že ji nemůžu mít ráda, i kdyby přišla bohyně...zpětně jsme to už hodně prodiskutovaly, že já jsem i strašně moc pochopila její stránku.“* Respondentka č. 1 má také převážně pozitivní zkušenost s novou partnerkou otce: *„...ona byla hodná od začátku, nikdy do ničeho nezasahovala, kdybych ji řekla, že mi to vadí, tak ona se raději vymaže ze světa...ráda*

s ní trávím čas doted’.“ A v poslední řadě respondentka s číslem 3 vypráví: „*Brala jsem ji (otcovu přítelkyni) jako součást rodiny, občas jsem si tam uměle dotlačila tu myšlenku, že jako kvůli ní taťka odešel...i s novým bráchou jsme měli dobrý vztah, vždycky si se mnou chtěl hrát.*“

Kategorie 4: Specifická ovlivnění rozvodu

Tab. 4 Vlastnosti a dimenze kategorie 4

Vlastnosti	Dimenze
Ovlivňování ze strany jednoho z rodičů	<i>žádný vliv – ojedinělý – částečně ovlivňující – spíše ovlivňující – velmi ovlivňující</i>
Vliv na okolní rodinu	<i>negativní – spíše negativní – žádný – spíše pozitivní – pozitivní</i>
Ovlivnění s ohledem na finance	<i>bezvýznamné – neurčité – významné</i>
Negativní vlivy rozvodu	<i>nevědomý – spíše nevědomý – částečně uvědomovaný – spíše uvědomovaný – velmi uvědomovaný</i>
Pozitivní vlivy rozvodu	<i>nevědomý – spíše nevědomý – částečně uvědomovaný – spíše uvědomovaný – velmi uvědomovaný</i>

Jistá ovlivnění můžeme u respondentek spatřovat i ze strany rodičů. Pojdme se tedy podívat, s čím se setkala například respondentka s číslem 1: „*u taťky nikdy. Mamka mě ovlivňovala jen slovy, podstrkovala nápady, že ona dělá toto a ona je taková...ale já jsem odjakživa byla objektivní typ a bránila ty, kteří se nemůžou bránit sami a nejsou v té situaci.*“ Respondentka č. 4 má také zkušenost s uplácením a ovlivňováním: „*Rodiče pořád u té střídavky jako vyzdvihovali pozitivní věci, hodně nás upláceli. U mamky jsme vždycky mohly usínat u televize a spát s ní. U taťky to bylo podobné...ale nemůžu říct, že by nás proti sobě poštvali.*“

Rozvod rodičů měl také jakýsi vliv na okolní blízkou rodinu, respondentky popisují spíše to, jak se členové rodiny zastávali jednoho z rodičů. Respondentka s číslem 2 tvrdí: „*Všichni z mamčiny rodiny stáli na její straně a chudák strejda (bratr otce), ten to musel vždycky poslouchat, jaký je taťka hroznej...jako potom i odcházal z těch návštěv...S babičkou a dědou máme teď jako mega dobrý vztah, i s tetou.*“ Respondentka s číslem 1 uvádí: „*U babičky z mamčiny strany to šlo teda z kopce, jako nikomu se nechtěly poslouchat kecy o našem taťkovi.*“ I respondentka s číslem 3 má podobnou zkušenost: „*No jako babička od taťky se ho hodně zastává, nedokáže moc přiznat, že je to jeho chyba, ale jako mamka doted’ chodí k babičce a ona je u nás na Štědrý den.* (smích)“

Velmi zajímavý a významný vliv spatřován u dvou respondentek, je ovlivnění z hlediska financí. Respondentka s číslem 1 se svěřuje: „S penězi mám hroznej problém, že prostě se bojím utrácet. Jako na druhou stranu mě to asi naučilo do života, prostě jsem na to opatrná, ale zároveň nesmím nikomu dlužit, je mi to až krajně nepříjemné.“ Stejnou zkušenost má i respondentka s číslem 4: „Mi hrozně vadí se bavit o penězích a řešit je. Mi úplně vaděj lidi, co strašně si právě na tady tom zakládají, kvůli toho, že se třeba chlubí penězma, že strašně rádi mluví o tom, kolik co stojí...“ Tento vliv se zde objevuje především z důvodu, že tyto respondentky v období rozvodu rodičů zažívaly konfliktní situace rodičů, týkající se výživného.

Kromě výše zmíněných ovlivnění, se respondentky dále svěřily i s dalšími negativními zkušenostmi, které si přenáší do současnosti. Respondentka s číslem 2 uvádí: „Negativa byla v tom, že jsem to řešila tak povrchově, a že jsem to všechno v sobě dusila, každý večer jsem probrečela v posteli, nikdo to nevěděl. Strašně mi vadil ten mamčin přístup k tatkově. A taky nerada řeším věci, že když je to člověk, kterého prostě tak neznám, tak mi nevádí říct názor, ale když je to prostě někdo na kom mi záleží, tak nechci mít konflikt, já se nechci hádat.“ Respondentka č. 1 u sebe shledává zase jiný typ negativního ovlivnění: „Cítím to jakože s mamkou i s tatkou, že třeba mám určité věci, které s nimi nedokážu dělat, protože se mi to prostě asi nějak psychicky vrací, neumím si to vysvětlit. Třeba jim zavolám, ale v momentě, kdy oni mi to zvednou, tak já nejsem schopná nic říct přes ten telefon. Mám prostě takový blok...Nebo i s mamkou, když se do něčeho váže konverzace, tak automaticky je mi to nepříjemné a utíkám...Taky když se mě někdo zeptá, co dělám ráda, tak je mi to nepříjemné... Nejhorší pocit je, když musíš odjet od toho rodiče, protože nechceš ho tam nechávat samotného...Ale jsem vděčná za to, že vím, odkud to plyne a že za to nemůžu já.“ I respondentka s číslem 4 nalézá jakási negativa: „...vadí mi, že mi to strašně ovlivňuje pohledy na ty rodiče, já nechci být zaujatá...nikdy nemůžu pojmenovat jedno místo jako domov. a to, co mi nejvíce vadilo bylo, že si rodiče udělali nové rodiny a my se ségrou jsme zůstaly mezi nima, prostě jsem pětkrát spadla z lopatky...Jako těch špatných stránek je hodně a možná si to vůbec neuvědomuju.“ A respondentka č. 3 popisuje své negativní zkušenosti a vlivy následovně: „Mám strach, že mě přítel opustí, neumím se s ním jako rozloučit, protože v hloubi duše si myslím, že to bude jak s tím tatkou, že prostě z ničeho nic řekne, že už se mnou nebude...Doted' mám prostě takové chvíle, kdy se všechny snažím oběhat a všem vyhovět, taky cítím citové vydírání, že jsem s rodičema málo a oni jsou sami. To pramení prostě z toho, jak doted' musím svůj čas rozkládat mezi více rodin.“

Na druhou stranu respondentky nacházejí i pozitivní ovlivnění a přínosy rozvodu. Například respondentka s číslem 1 pociťuje tato pozitivní ovlivnění: „Díky sourozencům

mi vlastně nechyběl vzor páru, protože oni všichni doted' mají stálé partnery i s dětmi, takže to mám od mala na očích. Určitě mi to přineslo nějaké znalosti, jak se chci já chovat v dospělosti, naučila jsem se empatie a tak. Prostě snažím se z toho vytřískat to dobré.“ I respondentka s číslem 4 si je vědoma pozitiv: *„Kdyby se to nestalo, tak dneska ti rodiče nejsou takoví, jací jsou. Jsem vděčná za ty partnery, ale i za ty sourozence, vždyť to jsou poklady. Strašně moc mě to naučilo a snažím se z toho brát to dobré.“* A respondentka s číslem 3 hovoří o pozitivním ovlivnění v těchto směrech: *„Máme třeba bližší vztah se ségrou a určitě i silnější vztah s mamkou. A tak nějak si asi vážím chvíl, kdy jsme všichni spolu.“*

Kategorie 5: Vliv rozvodu na aktuální vztahy v rodině a budoucnost jedince

Tab. č. 5 Vlastnosti a dimenze kategorie 5

Vlastnosti	Dimenze
Aktuální kvalita vztahu s rodiči	<i>negativní – problematická – neutrální – pozitivní – velmi dobrá</i>
Aktuální vzájemný kontakt rodičů	<i>velmi neuspokojivý – spíše neuspokojivý – spíše žádný – dobrý – velmi dobrý</i>
Vliv pohledu jedince na jeho budoucnost	<i>žádný vliv – vliv téměř žádný – částečný – významný vliv</i>

V poslední kategorii otevřeného kódování se budeme zabývat aktuálním vztahům v rámci rodiny a taky se podíváme na to, zda respondentky nacházejí jakási ovlivnění směrem do jejich budoucnosti.

Aktuální vztah s rodiči téměř každá z respondentek dnes pokládá za převážně pozitivní a snaží se pracovat s negativními vlivy, které jim rozvod s ohledem na vztahy k rodičům přinesl. Například respondentka s číslem 4 uvádí: *„Ted' zase bydlím u taťky, je tam více místa a prostě mi to více vyhovuje, mamce se to snažím pořád jako vysvětlovat, moc dobře to chápe a máme dobrý vztah. Taťka je ted' mega dobrým otcem svých malých dětí, úplně si uvědomuje, jak mu naše dětství uteklo mezi prstama.“* U respondentky s číslem 3 je situace následovná: *„S mamkou máme skvělý vztah, i když s ní nebydlím, tak jsme spolu i třikrát týdně. S taťkou je to složité. On není člověk, kterému bych zavolala, když se něco stane. No trošku se vždycky nutím mu zavolat a volám mu jednou za tři týdny, jen. Nemám si s ním tolik co říct.“* Respondentka s číslem 2 a její aktuální situace ve vztahu k rodičům: *„Když řekneme dneska mamce, že jdeme se ségrou za taťkou, tak ona je extrémně nepříjemná, vždycky se dohadujeme, která z nás ji to řekne..(smích) Mamka dokonce nedávno nepřišla na ségrinu svatbu kvůli taťkovi, tak má dnes pocit, že ji ségra vyřadila ze života, já ji ovšem v žádném případě na svou*

svatbu nepozvu. S mamkou je dnešní vztah ovlivněn především tím, že poslední dobou se hodně přemáhám, že ji jako nevěřím a nebavím se s ní. Snažím se za ní občas přijít a něco ji říct, ale je to až třeba poslední tři měsíce. Měly jsme fakt pracovní vztah, snažím se to ale odbourávat. Raději ji nic neříkám, protože když je klid tak je dobře. Vztah s taťkou je furt stejný, tam se nic nezměnilo, takže super.“ A respondentka s číslem 1 popisuje svou aktuální situaci následovně: „V kontaktu jsme všichni zhruba stejně, pravidelně si voláme a stále se u nich střídám. Mám s oběma fakt dobrý vztah.“

Když se budeme bavit o aktuálním vzájemném vztahu rodičů, tak jsou tyto vztahy velmi různorodé. Proto se na ně pojďme podívat. Respondentka s číslem 1 uvádí: „Ted' rodiče spolu už po nějaké době vůbec nekomunikují jinak, než když se octnou na akci kvůli nám, většinou je to teda nějaká oslava. Myslím si ale, že jsou bez sebe těmi lepšími verzemi sami sebe.“ Naopak rodiče respondentky s číslem 3 spolu stále udržují kontakt: „...už jako dost dobrý, nejenom na hraně. Jednu dobu podle mě taťka volal mamce, jestli k ní nemůže na kafe, že si chtěl pokecat.“ A respondentka s číslem 4 popisuje aktuální vztah rodičů následovně: „Vlastně až ted', když máme obě 18, tak spolu přerušili kontakt. Myslela jsem si, že je to mezi nima v pohodě, říkala jsem si, že to může být mnohem horší, ale myslí si, že to není tak dobré, a že nikdy nebylo.“

Každá z respondentek vidí jistá ovlivnění vzhledem k jejich budoucímu životu. U některých z nich nalézáme problematiku s ohledem na partnerství, jiné zase mají jasno, co v životě chtějí a nechtějí. Dvě z nich (respondentka č. 1 a 2) vidí svou budoucnost v profesi učitele. Tak například respondentka s číslem 1 si myslí: „...že se to na mě podtrhlo určitě, protože já jako nevyhledávám vztahy, nechybí mi to a nemám ani takový pocit, že by mi to chybělo. Prostě nevěřím těm lidem. Nemám pocit, že bych si na toho člověka dokázala najít čas, takže to nemá ani cenu zkoušet pro mě... Taky tady chci být pro ty lidi, kteří to třeba nemají, jako tu pomoc od někoho, proto chci být i učitelka.“ Respondentka s číslem 2 se také v budoucnu vidí v pomáhající profesi: „Když budu mít tu pomáhající profesi, tak nebudu mít pak potřebu být doma tak přísná, jako mamka, chápeš... A ve vztahu se nebudu prostě hádat a křičet, když něco udělám, tak se omluvím.“ Respondentka číslo 3 má tyto vyhlídky do budoucna: „No jako určitě to nebudu chtít udělat svým dětem, protože budu přihlížet k tomu, jaký vliv to na ty děti má... Ale nevím, co pro to udělat a jaké si vzít z toho ponaučení...“ A v poslední řadě respondentka s číslem 4 se těší na svou budoucnost zejména z důvodu: „...nejvíce se těším na to, až si najdu svoje bydlení a nebudu se muset neustále někam stěhovat a převážet věci... Mám pocit, že si vyberu někoho, s kým se to prostě nestane a budu o tom přesvědčena....“

Diskuze

Výzkumná část bakalářské práce se zabývala zejména komplexním vlivem rozvodu rodičů na osobnost mladých žen. Konkrétně pak vlivem na respondentovy vzájemné vztahy v rodině, emoce i zátěže, pojmí se s touto rodinnou situací. V poslední řadě pak respondentky zmínily svou současnou situaci v rodině a pohled do budoucna. Tento výzkum byl vyhodnocován na základě rozhovorů s respondentkami, které popsaly své vlastní zkušenosti. Přesněji se jednalo o mladé ženy ve věku 21 a 22 let. Všechny respondentky se shodují na faktu, že rozvod rodičů negativně ovlivnil jejich vývoj, rodinné vztahy a taktéž se dnes promítá do jejich současného života. Ovšem stejně tak, jako jsou si respondentky vědomy negativních důsledků rozvodu, spatřují i jistá pozitivní ovlivnění.

Domnívám se, že dětství z velké části ovlivňuje a formuje člověka po celý zbytek jeho života, ať už se týká pohledu jedince samo na sebe, vztahu s rodinnými příslušníky, či jeho okolím, ale i celkového vývoje osobnosti. Autor M. Herman (2008, s. 88) uvádí, že 85 % osobnosti se formuje do 6. roku života jedince.

V našem případě byly nalezeny shody u všech čtyř komunikačních partnerů hned u první zkoumané kategorie, kterou bylo respondentovo dětství a jeho vliv na osobnost jedince. Všechny respondentky se tak shodují na faktu, že jejich dětství bylo téměř bezproblémové a šťastné. Řada z nich tak měla možnost žít v rodině, kde do jisté doby měly neustále na očích spokojený pár, ať už se jednalo právě o své rodiče, popřípadě starší sourozence, kteří již měli své partnery. Také jsme mohli vidět, že i ten rodičovský pár, který už v té době zažíval konfliktní situace, se před dětmi snažil udržovat toto rodičovské pouto natolik silné, aby děti nic nepoznaly. Například respondentky č. 3 a 4 uvádí: *„Zpětně to je strašně husté, jako jak se to dokázalo udržet, jsem za to fakt vděčná.“* *„Když nad tím tak přemýšlím, tak rodiče se vždycky snažili, aby ten čas byl s nimi prostě hodně vyrovnaný.“* A právě obdobné zkušenosti velmi přispěly k tomu, že dnes respondentky mluví o svém dětství natolik pozitivně. Společný čas, který respondentky strávily v dětství se svou rodinou pohromadě, může ve velké míře ovlivnit i jejich budoucí vztahy s vlastními partnery. Ostatně tato tvrzení nalézáme i v literatuře, kdy v případě rozvedených rodin, je pravděpodobnost vychování sebevědomého a bezproblémového dítěte mnohem větší v případech, kdy má dítě blízkou vazbu k oběma rodičům, než v případech, kdy dítě alespoň jednu z těchto vazeb postrádá (Kovářová aj., 2022, s. 7). Jisté důkazy, které taktéž odpovídají vlivu dětství na osobnost, sledujeme i ve vzájemných vztazích rodiče a respondentky. Ve všech případech se kvalita vztahu, kterou měly mladé ženy se svým rodičem v dětství, naprosto odráží do kvality vztahu,

kteřou s tímto rodičem mají dnes. Také jsme si mohli všimnout, že respondentky se během rozvodu přirozeně stavěly na stranu právě toho rodiče, se kterým byly ve větším kontaktu, a tak jim byly zkrátka více ovlivňovány, v některých případech i negativně popuzovány proti druhému rodiči. Takovou zkušenost má respondentka č 2: „*Mamka nám vždycky říkala, že taťka není dobrý otec, že se o nás prostě nepostará a že je nezodpovědný, já jsem vůbec nevěděla, co si o tom myslet...*“ To vše potvrzují autoři Gjuričová aj. (2000, s. 38), kteří hovoří o vzájemném vlivu vazby jednoho rodiče, k vazbě k rodiči druhému, právě zejména s ohledem na rozvodovou situaci.

V případě, kdy se zaměříme na vliv rodinných konfliktů a celkovou rozvodovou situaci, nalezneme především následující podobnosti. Kromě toho, že si každá z respondentek vybavuje alespoň pár rodičovských hádek, u kterých byly přítomny, tak si všechny zcela přesně vybavují samotné oznámení rozvodu. A právě tato zkušenost může mít velmi negativní dopad na dítě v případě, kdy rodiče zvolí nevhodný postup, nebo dokonce na to děti přijdou samy. Ostatně tak, jako se stalo u respondentky č. 3: „*Jako těžko říct, kdy by mi to rodiče oznámili, kdybych si na to sama nepřišla a nezeptala se toho taťky proč odešel... Nejvíce, co mě přimělo jít v té době dál, byla věc, že jako nikdo se tomu nedivil, protože já jsem byla ta poslední, co to věděla a všichni už s tím byli tím pádem smířeni.*“ Tuto skutečnost také potvrzuje autorka Grádková (2019, s. 110), která zmiňuje fakt, že ztráta rodiče mívá značný vliv na utváření osobnosti člověka. V dospělém životě pak vede k možné nedůvěře v lidi kolem sebe. Což se mimochodem přesně potvrdilo u této respondentky. „*V době, kdy jsem začala chodit s přítelem, tak nějak nezvládám jeho odchody, když měl odejít třeba z oslavy, tak jsem prostě brečela a nebyla jsem schopná se rozloučit.*“

Emoce, které mají respondentky spojeny s rozvodem svých rodičů, jsou velmi negativního rázu. Setkaly se se smutkem, lítostí, hněvem i šokem. Všechny čtyři respondentky prožily ranou fází rozvodu rodičů ve školním věku, kde se náročnost této situace projevuje především u zpozorování odlišností své rodiny od rodin svých spolužáků. Dítě v kontextu těchto odlišností může pociťovat stud (Gjuričová aj., 2000, s. 41). Což se také projevilo u většiny z nich, kdy měly tendence se srovnávat s rodinami svých spolužáků. Respondentka č. 4 uvádí: „*...že jsem mamce úplně vyčítala kolikrát to, že se bavím na střední s holkama, a že mi řeknou, dneska jsme byly s mamkou v kině, já jsem ji to záviděla...*“ Každá z dívek však tuto situaci prožívala individuálně, nicméně shodují se na tom, že v každém případě by rozhodně uvítaly možnost navštívit odbornou pomoc, která se žádné z nich nedostavila. Respondentka č. 3 vysvětluje: „*Mamka mě chtěla vzít, ale taťka byl zásadě proti. On má pocit, že jako rozvod rodičů nemá absolutně žádný vliv na děti.*“ Sama se domnívám, že tento krok je stěžejním pro všechny děti,

ale i rodiče, nacházející se v rozvodové situaci. Kdyby tato pomoc byla dívkám poskytnuta, tak nejen, že by mohly najít nestranného člověka, kterému by se dokázaly svěřit, ale také by možná po čase nevyplavaly na povrch komplexy a celá řada negativních vlivů, které si s sebou respondentky nesou nadále, ať už jsou to vlivy vědomé či nevědomé.

Další shoda výzkumu se týká vlivu na vztahy k nejbližším osobám, kdy většina respondentek se shoduje na částečně problémovém vztahu se svými rodiči během rozvodu. Problémy s matkami byly různorodé. A i přesto, že před rozvodem s nimi měly dcery velmi pozitivní vztahy, tak můžeme vidět, jak negativně rozvod tyto vztahy ovlivnil. Respondentka č. 2 se svěřuje: *„Náš vztah s mamkou to ovlivnilo hodně...že se hodně přemáhám a že ji jako nevěřím...řekla, že nás tatka nechce. A potom jsem se prostě dozvěděla, že se tam tatka rozbřečel, že nás neuvidí, jako na těch soudních jednáních, kde nás mamka nechtěla...“* I respondentka č. 1 má podobnou negativně spojenou zkušenost se svou matkou: *„Když je nějaký člověk opilý, tak je mi zle, nechci se s ním bavit, protože si jako pamatuju, když mamka byla taková, teď vždycky jdu automaticky pryč, když si dá i skleničku...“* S otci tomu nebylo jinak, téměř všechny respondentky měly s otcem vzdálenější vztah, to zejména z důvodu, že byly svěřeny do péče matky. Tedy až na jednu dívku, která byla ve střídavé péči rodičů. Tím, že dívky netrávily tolik času s otci, se však v jejich společném vztahu zdaleka neprojevovalo tolik problémů, jako s matkami.

Kromě velkého významu vlivu na vztah s rodiči, lze také u všech komunikačních partnerů vnímat velké pozitivní ovlivnění směrem k sourozencům. Tento vztah se u všech dívek budoval již od dětství, ať už respondentky měly starší či mladší sourozence. A právě díky rozvodu dnes pociťují větší důvěru a blízkost ke svým sourozencům, která pramení z dob rozvodu, kdy se vzájemně svěřovali a vždy stáli při sobě. Respondentka č. 1 popisuje svůj vztah se sourozenci následovně: *„Nejvíce mi pomohli sourozenci, stoprocentně a vždycky, když se něco stane, tak jsou na prvním místě...“* Proto se můžeme domnívat, že je to jeden z nejpozitivnějších vlivů, který zde obecně můžeme spatřovat. Tato zkušenost se tak shoduje s tvrzením autorky Grádkové (2019, s. 66), která zmiňuje, že právě prostřednictvím podpory sourozenců, se děti dobře vyrovnají s rozvodem. Stejně tak, jako byla v tomto výzkumu, jedna z nejvyhledávanějších podpor zprostředkována právě sourozenci, tomu tak bylo i v jednom z dřívějších výzkumů provedený Kochovou ([online], 2022) v práci *Vnímaný vliv rozvodu rodičů v dětství pohledem mladých dospělých*.

Každá z respondentek na sobě spatřuje i jistá specifická ovlivnění, tato ovlivnění jsou ovšem velmi individuální. Jeden ze specifických vlivů se však objevil u více z nich. Tím je ovlivnění z hlediska financí. Projevuje se zejména problémem hovořit o penězích, dívky

nesnesou pocit býti někomu dlužníkem a podobně. To vše z důvodu, kdy jako děti zažily hádky rodičů o finance a majetek. Všechny dívky se však shodují na tom, že ať už si v životě s sebou nosí jakákoliv negativní ovlivnění, jsou rády za to, že části z nich jsou si vědomy, vědí, z čeho pramení, není to jejich chyba a také se s nimi snaží adekvátně pracovat.

V poslední části našeho rozhovoru, jsme se dívek zeptali, na možná ovlivnění rozvodu do současnosti a také do budoucna. Období rozvodu je pro dítě velmi psychicky náročné a za obtíž považujeme to, že se tyto negativní důsledky mohou projevit až v pozdějším věku (Matějček a Dytrych, 1994, s. 134). A právě obavy, pojící se s dalšími možnými vlivy rozvodu do budoucna, respondentky pocítují. Nicméně shoda názorů také nastává s ohledem na jistá ponaučení, kterých jsou si dívky dobře vědomy. Respondentka č. 2 uvádí: *„Mám jako určité nějaké znalosti, co bych jinak nezískala, třeba jak se chcu chovat v dospělosti k vlastním dětem i partnerovi.“* Stejně tak se vnímané ponaučení z rozvodu objevuje i v pracích *Rozvod* (Bláhová, [online], 2022) i *Život jedince poznamenaný rozvodem rodičů* (Zavřelová, [online], 2022). V poslední řadě jsou pak dokonce některé z nich přesvědčeny, že se samy nikdy nerozvedou, potažmo udělají maximum pro to, aby se to nestalo. Takový názor zastává respondentka č. 4: *„...strašně moc mě to naučilo, mám v sobě ten typický pohled toho, že se nerozvedu a spíš si z toho беру to dobré, nebudu chtít nikdy řešit tady ty věci a uvědomuju si spoustu věcí, které bych si jinak neuvědomovala.“*

Momentální vztah s rodiči mají respondentky především pozitivní. Dívky, které zůstaly v péči matky tráví s otcí méně času, ale je to také podmíněno studií na vysokých školách a vlastními zájmy. I přes stále občasné problémy, týkající se především dohadů rodičů o financích, popřípadě nesnášenlivostí jednoho rodiče k druhému, jsou dnes respondentky s touto nepříjemnou zkušeností dostatečně smířeny. Taktéž si stojí za tím, že i přes všechna negativa jsou nakonec rády, že se rodiče rozvedli. To vše potvrzuje například respondentka č. 1: *„Mi nikdy nevadilo na celém tom procesu, že žijou zvlášť, vadily mi ty hádky a jak jsem do toho byla zatažena.“* Zpětně jim tedy samotný rozvod nevádí tolik, jako spíše to, jak se k tomu rodiče stavěli a bojovali proti svému protějšku. S tímto faktem se také shodují i zkoumání respondenti v práci *Vliv rozvodu rodičů na sociální chování dětí v dospělosti* (Růžičková, [online], 2023).

Můžeme tak shrnout, že rozvod rodičů bezpochyby zanechává na dítěti jistá ovlivnění, ať už se týkají většinově negativních vlivů i vlivů pozitivního rázu. V dnešní uspěchané době, která nabízí spousty možností a společnost, peroucí se s velmi častou nespokojeností s vlastním životem, lze velmi těžko předcházet rozvodovým situacím.

Hlavním limitem provedeného výzkumu byl především subjektivní pohled respondentů na rozvodovou situaci a velká míra individuality zkoumaných případů, s ohledem na konkrétní okolnosti rozpadu manželství v každé z rodin.

Domnívám se, že jedno z možných doporučení, jak předcházet rozvodovým situacím je, aby se páry pokusily dát šanci celé řadě nabízených odborných pomoci, nejlépe již v rané fázi manželských konfliktů. V této práci jsme se bavili o manželských párech, ovšem toto doporučení může směřovat i k nemanželským párům. V případě, kdy se rozvodu již nedá předejít, tak bych i v této fázi doporučila navštívení odborných služeb. A to nejen rodičům, ale především dětem, kterým tyto služby pomohou lépe se zorientovat a přijmout tuto situaci. Kromě toho, je pak velmi důležité, aby si páry dobře rozmyslely, jak celou tuto nepříjemnou situaci budou řešit a jednaly především v zájmu svých dětí, protože právě ty jsou těmi, kdo nakonec trpí rozvodem nejvíce. Jedním z možných návrhů pro nadcházející výzkumy, může být například zkoumání forem péče o děti po rozvodu, s ohledem na jejich pozitiva, negativa a vzájemná porovnání.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala problematikou rozvodovosti, především pak byla zaměřena na téma vlivu rozvodu rodičů na osobnost jedince. Hlavním cílem práce bylo zjistit, jaký vliv na osobnost mladých žen měl rozvod rodičů. Dílčím cílem pak náhled do rozvodové situace rodiny a porozumění možným vlivům rozvodu rodičů na dítě.

V teoretické části této práce jsme se kromě významu rodiny a rodičovství, seznámili s rodinnými vazbami, kde jsme neopomenuli důležitost obou rodičů a sourozeneckých vazeb. Dále jsme se zabývali pojmem partnerský vztah, manželství a v neposlední řadě jsme se dotkli důležité tematiky této práce, kterou je rozvod manželství. Kromě vhodného oznámení rozvodu dětem, jsme také nastínili jeho hlavní vlivy, příčiny a reakce dětí na tuto velmi nepříjemnou rodinnou situaci. V poslední části jsme se dotkli tematiky forem péče o děti po rozvodu, konkrétně pak výlučné péče matky a střídavé péče, které byly typické pro respondenty v našem výzkumu.

Druhá část této práce, tedy část praktická, se věnovala kvalitativnímu výzkumu, zkoumajícímu vliv rozvodu rodičů na osobnost mladých žen. Cílem bylo zjistit, jakým způsobem rozvod rodičů ovlivnil a dodnes ovlivňuje jejich osobnost, především s ohledem na vzájemné vztahy s jedinci v rodině i mimo ni. Prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru jsme se respondentů zeptali na čtyři okruhy otázek, které se týkaly jejich osobní zkušenosti s rozvodem rodičů. Následně jsme pomocí výpovědí mladých žen dospěli k odpovědím na výzkumné otázky.

Osobní zkušenost respondentů s rozvodem byla pochopitelně velmi individuálního rázu, nicméně byla popsána dostatečně na to, abychom si dokázali vytvořit obraz o situaci v konkrétní rodině, který je potřebný ke komplexnímu pochopení vzájemných vlivů a vztahů. Zároveň jsme tak naplnili hlavní i dílčí cíl práce a dostatečně se nám podařilo zjistit a porozumět jednotlivým vlivům rozvodu rodičů, které dnes mladé ženy pocítují.

Velký vliv jsme zpozorovali zejména s ohledem na respondentovy osobní vztahy se členy rodiny. Pozitivní vliv rodičů můžeme u dívek spatřovat zejména v období dětství. Tento vliv pramení z kvalitně stráveného času s oběma rodiči, i přesto, že již v některých rodinách probíhaly konfliktní situace. Negativní vlivy směrem k rodičům se začaly projevovat až v období rozvodu, kdy dívky zaznamenaly určité neshody především s matkami, kterým byly většinou svěřeny do péče. S otci v té době netrávily tolik času a u většiny tento poněkud vzdálenější vztah panuje dodnes. Výjimkou je však dívka, která byla svěřena do střídavé péče, ta dnes s oběma rodiči tráví víceméně stejný podíl času. Vztahy dcer s matkami jsou dnes

poněkud vyrovnané, bez vážnějších problémů, u některých pak dokonce velmi pozitivní. Nejvýznamnější pozitivní vliv rozvodu pak spatřujeme v sourozeneckých vztazích.

Každá z respondentek si do svého života přenesla jistá specifická individuální ovlivnění. Ta se týkají například některých činností, témat a také vztahů, které je navrací zpět do rozvodové situace.

V momentálním stádiu jsou si všichni respondenti vědomi určitých negativních, ale i pozitivních vlivů, které v nich rozvod rodičů zanechal. Také jsou s touto situací dostatečně smířeni a v některých případech dokonce rádi, že nastala. Do budoucna mají v plánu pracovat se všemi negativními vlivy, které jim rozvod přinesl. A také vnímají jistá ponaučení a zároveň také doufají, že se sami nikdy nedostanou do podobné situace.

Jak můžeme vidět, rozvod je velmi náročnou životní událostí, která zasahuje nejen manželský pár, okolní rodinu, ale především pak nevinné dítě. Návodů na to, jak zamezit rozvodu manželství asi příliš nenajdeme. Rozhodně však můžeme přispět k tomu, abychom co nejvíce dokázali zmírnit emocionální dopady na jedince. Nejen, že je to z velké části právě na rodičích, jak se k celé této situaci postaví, nakořik budou brát ohled na osobnost a potřeby svých dětí, ale také je třeba si být vědom velké škály odborných či jiných pomocí, zabývajících se touto problematikou. Ty pak nakonec mohou být mnohem větším přínosem, než se na začátku bude pozdávat.

Tato práce by mohla sloužit nejen psychologům, terapeutům, popřípadě i pedagogickým profesím, zabývajících se touto tematikou, ale také může být přínosem pro širokou veřejnost, jako vřled do nitra dětí, které si prochází touto nelehkou životní událostí.

Použitá literatura

BENNETT, T., 2019. [online]. *Thriveworks Counselling*. [cit. 2024-01-26]. Dostupné z: <https://thriveworks.com/blog/how-does-divorce-affect-a-childs-future-relationships-how-can-it-change-their-view-of-love/>.

BLÁHOVÁ, Alžběta. *Rozvod* [online]. Plzeň, 2016 [cit. 2024-03-18]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ibhyth/>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Šámalová.

ČERNÝ, Vojtěch a GROFOVÁ, Kateřina. *Děti a emoce: učíme děti vnímat, poznávat a pracovat se svými pocity*. 2., doplněné vydání. Brno: Edika, 2017. ISBN 978-80-266-1125-7.

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Sbíрка zákonů ČR, ročník 2012, ISSN 1211-1244.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Vývoj obyvatelstva České republiky, Rozvodovost*. Online. Český statistický úřad, Praha, 2023. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/191186447/13006923.pdf/502e34ad-0540-4378-9cb1-fa19fbdbc4cb?version=1.6>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sňatky a rozvody*. Online. [cit. 2024-01-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/snatky-a-rozvody>.

FRANCOVÁ, Marie a DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2., aktualiz. vyd. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-586-1.

GANONG, Lawrence a COLEMAN, Marilyn. [online] *Stepfamily relationships: Development, Dynamics, and Interventions*. 2nd ed. 2017. Boston, MA: Springer US, 2017. ISBN: 9781489977021. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4899-7702-1>.

GJURIČOVÁ, Šárka; KOCOURKOVÁ, Jana a KOUTEK, Jiří. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-416-3.

GRÁDKOVÁ, Vanda, 2019. *Komplexní péče o rodinu a děti v (po)rozvodové situaci. Metodika: Rozvodová a porozvodová péče v kontextu sociálně-právní ochrany dětí*. Online. Akademický ústav Karviná. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: https://www.akademickyustav.cz/domains/akademickyustav.cz/wp-content/uploads/2019/10/rozvodova_a_porozvodova_pece_v_kontextu_spod.pdf.

HALDA, Jiří. *Maličkosti, na které byste při výchově dětí neměli zapomínat*. [Česko]: [nakladatel není známý], 2020. ISBN 978-80-270-8773-0.

HERMAN, Marek. *Máma není služka, máma je dáma...pořád mě zajímá, jak to udělat, aby doma bylo dobře...* nakladatelství apak, 2021. ISBN 978-80-11-00042-4.

HERMAN, Marek. *Najděte si svého manžela: ...co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to neřekli...* 3. vydání. Ilustroval Martin ŠRUBAŘ. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-260-6070-3.

KOCHOVÁ, Andrea. *Vnímaný vliv rozvodu rodičů v dětství pohledem mladých dospělých* [online]. Brno, 2023 [cit. 2024-03-18]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/bebe2/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Kateřina BARTOŠOVÁ.

KOVÁŘOVÁ, Daniela; MERTIN, Václav a HERMANOVÁ, Petra. *Dítě mezi otcem a matkou*. Praha: EEZY, 2022. ISBN 978-80-908391-8-2.

KRAUS, Blahoslav. *Aktuální problémy v životě rodiny. Socialia 2023, Sociálně pedagogická analýza současné rodiny*. Online. Hradec Králové: Gaudeamus, 2023. ISBN 978-80-7435-917-0. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/ustav-socialnich-studii/dokumenty/publikace-ke-stazeni/socialia-2023_sbornik_e-verze.pdf.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.

MACLEAN, Mavis. *Surviving divorce: women's resources after separation*. Houndmills: Macmillan, 1991. ISBN 0333465342.

MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH, Zdeněk. *Děti, rodina a stres: [vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí]*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Psychiatrické centrum Praha v nakl. Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-x.

MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0522-7.

MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0342-1.

RŮŽIČKOVÁ, Lucie. *Vliv rozvodu rodičů na sociální chování dětí v dospělosti*. [online]. České Budějovice, 2023 [cit. 2024-03-18]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/7315id/>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce Mgr. Ingrid Baloun, Ph.D.

ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

VRÁNOVÁ, Tereza, Ondřej TOTH, Dita PALAŠČÁKOVÁ a Dana KROUTILOVÁ, 2021. *Co jsem potřeboval... ...a nedostal jsem. Metodika pro práci s dětmi, jejichž rodiny prochází rozvodovou/rozchodovou situací*. Online. Olomouc: JakDál?z.s. [cit. 2023-12-03] Dostupné z: www.jakdal.eu.

ZAVŘELOVÁ, Jana. *Život jedince poznamenaný rozvodem rodičů* [online]. Brno, 2022 [cit. 2024-03-18]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/z2wfa/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Lenka GULOVÁ.

Seznam tabulek

Tab. 1 Vlastnosti a dimenze kategorie 1 – s. 33

Tab. 2 Vlastnosti a dimenze kategorie 2 – s. 35

Tab. 3 Vlastnosti a dimenze kategorie 3 – s. 37

Tab. 4 Vlastnosti a dimenze kategorie 4 – s. 40

Tab. 5 Vlastnosti a dimenze kategorie 5 – s. 42

Seznam příloh

Příloha č. 1: Struktura rozhovoru – soubor použitých otázek při výzkumu

Přílohy

Příloha č.1: Struktura rozhovoru – soubor použitých otázek při výzkumu

Téma 1 - Základní informace

- Jaké je tvé jméno, věk, koníčky, studium, aktuální stav?
- Kolik máš sourozenců a jaký je jejich věk?
- Základní informace o rodičích (věk, aktuální stav, historie vztahu,...)?

Téma 2 - Průběh dětství před rodičovskými konflikty

- Jak vzpomínáš na své dětství?
- Jaký jsi měla vztah s matkou a jaký jsi měla vztah s otcem?
- Jakým způsobem se ti rodiče věnovali, jak jste společně trávili volný čas, kdo se s tebou připravoval do školy?

Téma 3 - Počátek rodičovských konfliktů, průběh rozvodu

- Kdy a jak jsi zaznamenala první známky nepokojů mezi tvými rodiči?
- Účastnila ses rodičovských rozbrojů/hádek? Jak jsi na ně reagovala, konzultovala jsi je s rodiči? Bylo ti to někdy vysvětlováno?
- Po jak dlouhé době od počátku nepokojů ses dozvěděla, že se rodiče budou rozvádět?
- Kdo, v jaký moment a kde ti rodiče rozchod/rozvod oznámili?
- Jaký to na tebe mělo vliv? Jak ses cítila?
- Vyhledali ti rodiče/ty sama nějakou odbornou pomoc, popř. jakou?
- Jak probíhal průběh rozvodu? Zúčastnila ses soudních jednání?
- Změnilo se nějak chování otce a matky? (alkohol, kouření,...)
- Jakým způsobem ses v průběhu vyrovnávala s touto skutečností? Mluvila jsi o tom s kamarádkami ve škole? Jak na to reagovali spolužáci?
- Měla jsi na výběr s kým budeš po rozvodu žít, nebo to bylo rozhodnutí především rodičů?
- S kým z rodiny a z přátel jsi v té době měla nejbližší vztah? Proč?
- Snažili se tě rodiče získat na svou stranu např. prostřednictvím kupováním dárků?

Téma 4 - Vyrovnávání se s rozvodem, ovlivnění

- Zůstala jsi v péči matky/otce, popřípadě jsi byla ve střídavé péči? Jak ti to vyhovovalo?
- Začala jsi žít s nějakými novými členy rodiny (přítel/přítelkyně rodičů, sourozenci)? Jak jsi s nimi vycházela?

- Jak tato skutečnost v té době ovlivňovala vztahy v rodině a tvé vztahy s prarodiči?
- Jak tato skutečnost v té době ovlivňovala vztahy s tvým sourozencem/sourozenci?
- Jak tato životní zkušenost ovlivnila tvůj průběh dětství a dospívání v neúplné rodině?
V čem tě ovlivnila nejvíce?
- Co ti na rozvodu nejvíce vadilo, s čím ses nemohla vyrovnat?
- Cítila jsi určité ovlivňování jedním z rodičů? Kým a jak?

Téma 5 - Aktuální stav, budoucnost

- Jaký je tvůj momentální vztah s otcem a matkou, s kým nyní žiješ? Změnily se nějak tyto vztahy od počátku rozvodu?
- Jaká je vaše aktuální situace a vztahy v širší rodině? A rodiči mezi sebou?
- Je něco, co ti rozvod přinesl?
- Jak by ses k takové situaci stavěla dnes? Udělala bys něco jinak?
- Jak se tato zkušenost může promítnout ve tvém budoucím životě?